

Barns könsmönster i den fysiska aktiviteten på fritidshemmet

Maria Barkhult & Nina Palmquist

Grundlärarprogrammet med inriktning
mot fritidshem

Examensarbete: 15 hp
Kurs: LRXA1G
Nivå: Grundnivå
Termin/år: VT/ 2015
Kursansvarig institution: Institutionen för pedagogik kommunikation och lärande
Handledare: Bengt Edström
Examinator: Thomas Johansson
Kod: VT15-2920-004-LRXA1G
Nyckelord: Könsmönster, fysisk aktivitet, fritidshem, genusteori

Abstract

Syftet med studien är att undersöka vilka könsmönster som framkommer vid barns fysiska aktiviteter. Vi vill även undersöka vilka tankar och upplevelser pedagogerna på fritidshemmet har kring barns könsmönster och hur de arbetar med detta. Studien besvaras med följande frågeställningar: Vilka könsmönster kan observeras i barns fysiska aktivitet under fritidshemmets utevistelse? Vilka tankar och upplevelser har pedagogerna kring barns könsmönster? Hur arbetar lärare i fritidshem med fysisk aktivitet i relation till könsmönster?

I studien redovisas både tidigare nationell och internationell forskning kring könsmönster i skola och i fysisk aktivitet. Även en historisk tillbakablick redovisas för ge en bakgrund till en del föreställningar som finns i dagens fritidshem, skola och samhälle.

Studien är genomförd med kvalitativ ansats då avsikten är att undersöka ett visst fenomen, uppfattningar och tankar kring barns könsmönster i fysisk aktivitet. De metoder som används för att svara på studiens syfte är observation av barn och pedagoger samt intervju av pedagoger på fritidshemmet. Som teoretisk utgångspunkt har genusteori utifrån Raewyn Connell använts.

Resultatet i studien visar att traditionella könsmönster i barns fysiska aktivitet till stor grad gick att observera med vissa undantag. Pedagogerna uttryckte den traditionella synen av könsmönster men ansåg att det är en stereotyp bild och att det är viktigt att arbeta med att motverka att barn styrs av förväntade könsmönster. Arbetet med könsmönster på fritidshemmet handlar till stor del att pedagogerna själva är fysiskt aktiva, reflekterar över sina föreställningar och sitt förhållningssätt.

Förord

Vi vill tacka alla som har deltagit i vår studie för att ni ställde upp och hjälpte oss i vårt examensarbete. Ett extra varmt tack vill vi ge till pedagogerna på fritidshemmen som tog emot oss och ställde upp på intervjuer.

Vi vill även tacka familj och vänner som har hjälpt oss med skrivandet och läst igenom vårt examensarbete.

Innehållsförteckning

1 Inledning	1
2 Syfte	2
2.1 Frågeställningar	2
3 Bakgrund	3
3.1 Styrdokumentet	3
3.2 Historisk tillbakablick	3
3.2.1 Könsordning i samhället	3
3.2.2 Könsmönster inom idrotten	4
3.3 Könsmönster	5
3.3.1 Tidigare forskning kring könsmönster	5
3.3.2 Tidigare forskning kring pedagoger och könsmönster	7
3.4 Könsmönster och fysisk aktivitet	7
4 Teori	9
4.1 Socialkonstruktionism	9
4.1.1 Genus som social konstruktion	9
5 Metod	11
5.1 Metodval	11
5.2 Urval	11
5.3 Observation	12
5.3.1 Observation som metod	12
5.3.2 Observationens genomförande	12
5.4 Intervju	13
5.4.1 Intervju som metod	13
5.4.2 Intervjuns genomförande	14
5.5 Analys av empiri	14

5.6	Reliabilitet, validitet och generalisering	15
5.7	Metoddiskussion	16
5.8	Etiska överväganden	16
6	Resultatredovisning	18
6.1	Könsmönster som observeras i barns fysiska aktivitet under fritidshemmets utevistelse	18
6.1.1	Könsuppdelning och val av aktivitet	18
6.1.2	Interaktion, konflikt och konkurrens	19
6.1.3	Tävlingsmoment och ljudnivå	19
6.1.4	Rörelse, kroppskontakt och pedagogens agerande	20
6.1.5	Analys av barns könsmönster i den fysiska aktiviteten	20
6.2	Pedagogers tankar och upplevelser om barns könsmönster	22
6.2.1	Begreppet könsmönster	22
6.2.2	Flickigt respektive pojktigt	23
6.2.3	Vilka könsmönster syns i aktiviteter där barn är fysiskt aktiva	24
6.2.4	Analys av pedagogers tankar och upplevelser av barns könsmönster	24
6.3	Hur pedagoger i fritidshem arbetar med könsmönster i relation till fysisk aktivitet	25
6.3.1	Aktiva pedagoger	25
6.3.2	Förhållningssätt	26
6.3.3	Olika synsätt inom personalgruppen	27
6.3.4	Självreflektion	27
6.3.5	Analys av hur pedagoger arbetar med könsmönster i relation till fysisk aktivitet	28

7 Slutdiskussion	30
7.1 Förslag till fortsatt forskning	32
8 Referenser	33
9 Bilagor	35
Bilaga 1	35
Bilaga 2	36
Bilaga 3	37

1 Inledning

Bakgrunden till ämnesvalet i studien kommer till stor del av ett eget intresse hos författarna då ett stort intresse kring fysisk aktivitet i olika former finns. Då båda författarna har studerat ämnet Idrott och hälsa under utbildningen har vi lärt oss de positiva effekter fysisk aktivitet har för barn i grundskoleålder ur ett hälso- och lärandeperspektiv. Vidare har ämnesområdet i studien specificerats att studera barns könsmonster vid fysisk aktivitet under fritidshemmets utevistelse eftersom det är ett intressant, angeläget och aktuellt ämne i såväl skolans och fritidshemmets miljö men även under barnets fritid då många barn ägnar sig åt föreningsidrott.

Under utbildningen till grundlärare med inriktning mot fritidshem vid Göteborgs universitet har ämnet genus behandlats flertalet gånger i flera kurser vilket har lett till att medvetenheten, uppfattningen och ämnets relevans till arbete i fritidshem har ämnet ökat. Som blivande lärare i fritidshem har vi som uppdrag att förmedla och gestalta jämställdhet mellan könen där alla barn ska ha lika rättigheter och möjligheter att pröva och utveckla sin förmåga och sina intressen oberoende av sin könstillhörighet (Skolverket, 2011). Utifrån egna erfarenheter från den verksamhetsförlagda utbildningen går det att urskilja olika platser under fritidshemmets utevistelse där pojkars och flickors fysiska aktivitet skiljer sig åt och där traditionella könsmonster tydligt kan observeras. Samtidigt har författarna utifrån egna erfarenheter sett att pedagoger inte aktivt arbetat med att motverka könsmonster i fritidshemmet.

Redan tidigt i livet påverkas barn av samhällets syn på könsroller där vuxnas sätt att bemöta flickor och pojkar och de krav hur barnen förväntas agera och vara påverkar barnets uppfattning om kvinnligt och manligt. Krav och förväntningar kan skapas hos barnen hur de förväntas agera och handla i olika sammanhang och i relation till andra barn. Både flickor och pojkar tillskrivs tidigt egenskaper och beteenden som förväntas av dem. Det kan ses vara historiskt grundat där pojkar generellt är stökiga, energiska och fysiskt aktiva medan flickor generellt är lugna, omhändertagande och ordningsamma (Eidevald, 2009; Forsberg, 2002).

Genom att undersöka barns könsmonster i den fysiska aktiviteten, vilka tankar och upplevelser pedagoger har och hur de arbetar med att könsmonster på fritidshemmet finns det förhoppningar att belysa vikten av att aktivt arbeta med ämnet. Det för att barnen ska uppleva en trygg, meningsfull och så utvecklande fritid som möjligt som inte styrs av könsmonster som kan komma att avspeglade sig vidare under skolgången och i livet.

2 Syfte

Syftet med studien är att undersöka vilka könsmönster som framkommer vid barns fysiska aktiviteter under fritidshemmets utevistelse. Vi vill även undersöka vilka tankar och upplevelser pedagogerna på fritidshemmet har kring barns könsmönster och hur de arbetar med detta.

2.1 Frågeställningar

- Vilka könsmönster kan observeras i barns fysiska aktivitet under fritidshemmets utevistelse?
- Vilka tankar och upplevelser har pedagogerna kring barns könsmönster?
- Hur arbetar pedagoger i fritidshem med könsmönster i relation till fysisk aktivitet?

3 Bakgrund

3.1 Styrdokumentet

I Läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011 (Skolverket, 2011) står det att jämställdhet mellan könen är ett värde som skolan under hela dagen ska förmedla och gestalta. Ingen ska diskrimineras på grund av kön, uttryck eller könsöverskridande identiteter. Lika rättigheter och möjligheter mellan könen ska aktivt främjas och traditionella könsmönster ska motverkas. Varje individ ska oberoende av könstillhörighet ha samma möjlighet att pröva och utveckla sin förmåga och sina intressen (Ibid.).

Fritidshemmet har som uppdrag att utveckla värden och normer och i god miljö med intresserade och kunniga pedagoger främjar det barnens lärande. Mycket av fritidshemmets verksamhet sker i grupp och barnen har möjlighet att ingå i andra gruppkonstellationer än vad de vanligtvis brukar ingå i. Pedagogerna arbetar med barnens sociala utveckling och självkänsla genom att skapa en trygghet för varje barn (Skolverket, 2014).

Det är viktigt att ge alla elever oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck lika stort utrymme i verksamheten samt att tillämpa ett normkritiskt arbetssätt när det gäller alla diskrimineringsgrunder. Det senare kan till exempel innebära att arbeta aktivt för att motverka att eleverna gör traditionella könsbundna val av aktiviteter. (Skolverket, 2014, s. 33, 34).

Pedagogerna på fritidshemmet ska tillämpa ett normkritiskt arbetssätt där barnen ska uppmuntras att ägna sig åt aktiviteter som de vanligtvis inte brukar och att aktiviteter inte ska väljas utifrån traditionella könsmönster (Skolverket, 2014). Barnens lek är viktigt ur ett lärandeperspektiv men även av stor vikt i identitetsskapande och socialisation bland andra barn. Leken kan vara styrd av pedagoger på fritidshemmet men kan även skapas från barnens egna initiativ. Här har pedagogerna en viktig roll då de ska hitta ett sätt att utveckla leken genom att komma med nya idéer och tillföra nya inslag samtidigt som de i en del sammanhang och lekar störs så lite som möjligt i barnens lek (Ibid.).

3.2 Historisk tillbakablick

3.2.1 Könsordning i samhället

Könsordning är enligt Wernersson (2012) en ordning där män och kvinnor ses som olika och individen placeras i kategorier utefter kön. Könsordningen i ett samhälle är något som är föränderligt och varierar genom tiderna. Könsordningen är tydlig i exempelvis början av 1900-talet då större delen av Sverige var ett bondesamhälle och hushållet var en plats som samhället var uppbyggt kring. Maktstrukturen var tydlig vilket innebar att kvinnorna var underordnade männen som de skulle följa sig efter. Dock var både männen och kvinnorna beroende av varandra då de hade olika arbetsuppgifter som gjorde att samhället kunde upprätthållas. Arbetsuppgifterna var traditionellt könsbaserade då kvinnorna exempelvis mjölkade korna och männen var de som fattade viktiga beslut (Ibid.). Några decennier in på 1900-talet blev industrin allt större i Sverige och den tidigare arbetsfördelningen som var könsbaserad förändras. Individen lyfts fram i större grad i samhället och gamla föreställningar och normer om de olika könen förändras. Även då det sker en förändring kring könsordning

och normer skapas det nya som enligt Wernersson (2012) resulterar i skillnader för människors inflytande och makt i samhället. Innan industrialiseringen var kvinnans lott att verka i hemmet och den utbildning som kunde införskaffas i hemmet av husmodern var tillräcklig. Då kvinnorna flyttade från hemmet och fick fabriker och industrier som arbetsplats ökade självständigheten och friheten (Ibid.).

3.2.2 Könsmönster inom idrotten

Skillnader mellan könen i fysisk aktivitet och inom idrotten har funnits i alla århundraden. I början av 1800- talet skulle stillasittandet minska och i skolan skulle mer kroppsrörelse införas för att skapa starka, friska och harmoniska pojkar. Flickor under den tiden var inte inkluderade i denna satsning (Annerstedt, 2001). Då vi återvänder till början av 1900- talet var kvinnors medverkan i idrott och i tävlingssammanhang nästan obefintlig. Kvinnornas idrottande sågs som onaturligt och risken fanns att hon skulle mista sin kvinnlighet och femininet. Samma resonemang fanns kring männens val av aktiviteter då han skulle bli förkvinligad om han utförde kvinnliga aktiviteter (Larsson, 2001). Kvinnor skulle inte fysiskt anstränga sig lika mycket som männen då de två olika könen var tilldelade olika mängd energi. Männen hade mer energi i kroppen och kunde då vara mer fysiskt aktiva.

Gymnastik har länge varit en manlig aktivitet men kvinnogymnastiken blev med tiden allt större och naturliga kvinnliga egenskaper som rytm, smidighet och skönhet betonades (Larsson, 2001). Gymnastiken ansågs nu som en idrott som passar båda könen. Men det var först efter andra världskriget som flickor fick undervisning i gymnastik i skolan. Gymnastiken utformades i stora drag på samma sätt som pojkarnas dock med några uteslutande moment som exempelvis hård styrke- och konditionsträning (Annerstedt, 2001).

Under de två världskrigen ökade kvinnors deltagande i tävlingsidrotten, det var nu inte bara en arena för män även om de fortfarande var överrepresenterade. Idrotter som handboll, fotboll och ishockey ansågs mer lämpliga för män att utföra medan konståkning, dans och rytmik ansågs mer passa det kvinnliga könet (Annerstedt, 2001). Den starka och muskulösa kroppen tillskrevs fortfarande mannen (Larsson, 2001). Kvinnor var dock mer inaktiva än männen och ett resonemang var att männen inte ville att kvinnorna skulle intressera sig för fysiska aktiviteter då de såg idrotten som en chans att komma ifrån hemmet och familjen, vilket kan kopplas till att det var bättre att kvinnorna skötte om hemmet och familjen. Många menade även att kvinnorna kan idrotta och tävla men de vill inte då de anses som oföretagsamma och är beroende av att ha en väninna med sig (Larsson, 2001). Från 1970- talet och framåt har dock graden av kvinnors fysiska aktivitet ökat och båda könen finns representerade i såväl tävlingsidrotter som i traditionella manliga fysiska aktiviteter som exempelvis fotboll.

3.3 Könsmönster

Kön är något som skapas och konstrueras av sociala sammanhang och praktiker och ingår i en social process vilket medför att de inte är statiska utan förändras hela tiden. Sociala sammanhang kan innefatta olika könsmönster eller könsstrukturer där hierarkier och dikotomier kan uppstå (Odenbring, 2010). Könsmönster kan överskridas då det kan ifrågasättas och utmanas men det kan även verka upprätthållande då könsmönster kan förstärkas och bevaras utan att ifrågasättas menar Odenbring (2010). Vad som tillskrivs ett kön beror på olika aspekter som exempelvis etnicitet, klass och migration och könsmönster kan då ses som tagna ur ett socialt och kulturellt sammanhang. Enligt Odenbring (2010) är könsmönster, kvinnligt respektive manligt, varandras motsatser och att det ena inte skulle existera utan den andre. Eidevald (2009) skriver att både kön och genus kan ses som något som är socialt konstruerat då hon menar att det inte går att påvisa vad som är kropp och vad som är genus. Individerna är inte "något" av bara naturen utan utifrån olika föreställningar och sammanhang blir vi något.

Vad som bestämmer könsmönster och normer kring könet menar Odenbring (2010) är den hegemoniska maskuliniteten. Det kan beskrivas som den norm som dominerar i en könsrelation och ses som den överordnande maskuliniteten. Genom att den hegemoniska maskuliniteten innehar en stor makt kan inte femininiteten mäta sig och blir därefter inte normgivande i samhället. Wernersson (2012) menar dock att det är kategorin män som innehar större makt och värde, inte mannen som individ som kan ha samma förutsättningar som kvinnor som individ. Vad som anses vara hegemonisk maskulinitet kan bero på samhällsnivån och kontexten. I ett skolsammanhang är det vanligt att hegemonin utgörs av tävlings sportande och framförallt av fotboll. Avvisas den hegemoniska maskuliniteten på denna lokala nivå som skolan kan klassas som kan utanförskap bli följderna (Odenbring, 2010).

3.3.1 Tidigare forskning kring könsmönster

I Thornes (2005) forskningsstudie *Gender play, girls and boys in school* studerades elever på en grundskola i England och det framkom att barn agerar utifrån den kunskap de har om sin omvärld. Det innebär att de placerar sig med det egna könet där de anser sig höra hemma. Eleverna föll in i könsroller genom att exempelvis ställa sig i flick respektive pojk-kö när de stod på led. Detta var något som följt med barnen sedan förskolan då det ansågs normalt varpå ingen pedagog gjorde något för att bryta handlingen där gruppering sker utefter kön. I klassrummet var placeringarna könsuppdelade och gjorde att flickor interagerade med flickor och pojkar med pojkar förutom de gånger de medvetet placerades i könsblandade grupper. Pedagogerna överdrev könsrollerna genom att ha svårare uppgifter avsedda för pojkar och lättare uppgifter avsedda för flickor.

I en studie gjord av Francis (1998) framträder grupperingar vid barns olika roller i lekar. Resultatet visade att flickor kände sig mer tillfreds och vågade ta mer plats när de lekte i rena flickgrupper då de använde våld i sin fantasi och lekte mordlekar. Vid lek i blandade grupper fick flickorna ta den roll som blev över, roller som oftast hade lägst status och makt. I blandgrupperna var det aldrig någon av flickorna som var engagerade i våldsroller vilket möjligen, enligt Francis (1998), kunde förklaras av att flickor inte förväntas leka våldslekar.

Evaldsson (2003) studerade interaktion mellan pojkar och flickor vid spel av bollspelet boll i fyrkant. I studien spelade barnen i olika gruppkonstellationer, dock fanns det på skolan en policy där man uppmanade till aktiviteter med blandade grupper vilket kan varit en bidragande orsak till resultatets utfall. Vidare visade studien att flickor som var duktiga i boll i fyrkant hade större möjlighet att påverka positionerna för spel i blandlag. De flickor som var mindre duktiga deltog oftare vid samkönade lag än vid blandlag medan pojkar som inte var lika duktiga endast deltog i samkönade lag. Evaldsson (2003) kunde inte heller i sin studie se att pojkar, vilket tidigare studier visat, avbröt flickors spel och inte heller att barn exkluderade det andra könet från att vara med i spelet.

Pojkar anses vara av det dominant könet där maktkamper och tävlingar sinsemellan sker. De är mer högljudda än vad flickor är och leker i större utsträckning lekar som är mer av det energiska slaget där kroppskontakt pojkarna emellan sker (Eidevald, 2009). Då pojkar umgås tillsammans i grupp menar Forsberg (2002) att en kamp om makt och vem som ska vara ledare sker och då flickor är med i gruppen får de ge efter sina egna önskemål och idéer för att undvika bråk med pojkarna. Tidigare studier visar att pojkar stimuleras till att arbeta och prestera bättre om de har möjlighet att vinna i konkurrens med andra (Wernersson, 2012). Pojkar kan därmed antas vara mer tävlingsinriktade än flickor vilket kan framkomma vid deras lek och vid andra fysiska aktiviteter på skolgården. Flickor anses uppträda på ett demokratiskt sätt och vara hjälpsamma. Beroende på skolsammanhang ses flickor som samarbetsvilliga och i interaktion med andra är mötet mer fritt från konflikter. Behovet av att tävla och konkurrera med andra är inte lika utbrett hos flickorna som hos pojkarna (Forsberg, 2002).

I en studie av Hellman (2010) uttryckte pojkar i förskolan att det fanns skillnader i hur pojkar och flickor rör sig. Att röra sig kraftfullt och snabbt är något som passar in på pojkroppen medan att ha ett rörelsemönster som ses som långsammare och försiktigare förknippas mer med hur flickor rör sig. Då pojkar ska gestalta en flicka i olika lekar förkroppsligar pojkarna traditionella drag för hur en flicka rör sig som exempelvis med svängande höfter och trippande på tårna vilket kan kopplas till ett långsamt och försiktigt rörelsemönster (Ibid.). Lekar och aktiviteter som kopplades till omsorg och omhändertagande kopplades som feminina och en del pojkar kände ett motstånd till att delta i sådana aktiviteter. Dock visade det sig att då pojkarna fick in mer maskulina inslag i aktiviteten så tillät de sig själva att delta (Ibid.).

Klassrumsoffentligheten tillhör inte längre bara pojkarna utan flickorna har börjat ta mer utrymme än vad de traditionellt har tagit. Dock har könsmonstren inte ändrats i någon större grad utan mer förskjutits då de tysta flickorna finns kvar men de aktiva och självsäkra flickorna har tillkommit mer och mer (Öhrn, 2002) I skolan finns det idag som Öhrn (2002) beskriver, nyansskillnader i könsmonster hos barn. Det är inte bara pojkarna som tillskrivs egenskaper som aktiva, utåtriktade och konkurrenskraftiga utan det är egenskaper och beteenden som förväntas hos båda könen. Dock menar Öhrn (2002) att denna relativt nya syn på könsmonster ytterligare förstärker de maskulina dragen ännu mer då krav sätts på flickorna att skaffa sig både maskulina och feminina drag vilket kan vara en påfrestning.

3.3.1 Tidigare forskning kring pedagoger och könsmonster

Pedagoger i skolan och på fritidshemmet kan utifrån sitt kön skapa vänskapsband med barn av samma kön vilket Odenbring (2010) menar har uppmärksammats i hennes studie. Där skapar den manliga pedagogen ett vänskapsband med en del pojkar i gruppen där de kan skoja med varandra och diskutera gemensamma intressen. Då pedagogen i Odenbrings (2010) studie uttrycker sig på ett skämtsamt sätt kring kvinnlighet får innehållet annan innebörd och pojkar som ser upp till pedagogen upprepar och skämtar om det som ha sagts. I situationer som denna blir det accepterat att prata och skämta om det som anses vara kvinnligt och kvinnor tillskrivs karaktärsdrag (Ibid.).

Som tidigare nämnt tillskrivs pojkar egenskaper som starka, energiska och tuffa och genom att pedagogerna berömmar och uppmuntrar pojkar i situationer där de använder dessa egenskaper förstärks föreställningen och kategorisering sker. Det var fallet i Odenbrings (2010) studie där en pojke som klarar av att utföra ett fysiskt krävande moment får beröm för sin starka kropp. I samma studie får en flicka upprepade gånger beröm för sitt vackra änglahår vilket kan kopplas till ängeln som symbol som står för beskydd. Då pedagogen kommenterar flickans hår förstärks föreställningen om vad som är vackert och feminint. I samband med uttalandet om änglahår kan bilden av flickor ses som beskyddande förstärkas (Ibid.).

I könsblandade barngrupper uppmärksammas pojkar i större grad än flickor som osynliggörs både på ett fysiskt och språkligt plan. Pojkar påkallar och får pedagogens uppmärksamhet mer än flickor fast båda könen deltar i samma aktivitet och sammanhang. Pedagogen i Ärlemalm-Hagsér och Pramling Samuelssons (2009) artikel utvecklar tillsammans med barnen en lek med vilda djur och leken har både en spännande och äventyrlig karaktär. De vilda djuren behöver en djurskötare som tämjer dem och denna roll tillskansas utan funderingar en pojke i gruppen och djurskötaren blir en maskulin roll. I samma lek diskuterar pedagogen med en flicka i gruppen kring djurens utseende och söthet vilket kan kopplas till traditionella föreställningar kring könen och vad som intresserar dem (Ibid.).

3.4 Könsmonster och fysisk aktivitet

Idrotten och vilka intressen barn har av fysisk aktivitet präglar barns val och uppfattningar kring vad som är kvinnliga respektive manliga egenskaper och aktiviteter. Som tidigare nämnt har könsmonster präglat fysisk aktivitet genom historien och män och kvinnor har tillskrivits egenskaper som kan påverka exempelvis val av fysisk aktivitet. Männen ses som mer tävlingsinriktade och konkurrensorienterade medan kvinnor har ett mer omsorgsorienterat sätt där känslor och det egna beteendet har varit centrala (Larsson, 2009). Redan hos barn i grundskoleåldern finns föreställningar kring könsmonster inom fysisk aktivitet och vad som präglar de olika könen. Både pojkar och flickor upplevde i Fagrells (2000) studie att pojkar presterar bättre i fysiska aktiviteter än flickor och att aktiviteter som är traditionellt sett förknippade till det kvinnliga könet nedvärderas. Flickor i den fysiska aktiviteten kopplades till feghet och rädsla och då pojkar tävlar mot en flicka ger det en säker seger. Barnen kopplade den starka och muskulösa kroppen till mannen och den kvinnliga kroppen kopplades mer till traditionella kvinnliga attribut som exempelvis målade naglar och högklackade skor. Mannen symboliserade här det fysiskt starka och tränade könet (Ibid.). Att fysisk aktivitet som

pojkar ägnar sig åt har ett starkt fäste blir tydligt då det är vanligt att flickor orienterar sig mot traditionellt manliga aktiviteter medan det inte är lika vanligt att motsatsen sker. Inom föreningsidrotten är det generellt sett pojkar som fortfarande lockas till tävlingsidrotten i större grad än flickor men även till äventyrssporter av olika slag. Det går att grovt urskilja att flickor dominerar bedömningsidrotter och inom hästsport medan pojkar i motorsport. Lagidrotter med inslag av kropp-mot-kropp återfinns här pojkar i större grad medan könen är mer jämnt fördelade i lagidrotter med övriga inslag (Larsson, 2009). Nybergs (2009) studie visade att det finns skillnader mellan pojkar och flickor vid graden av fysisk aktivitet i skolan och på fritidshemmet. Flickor rör sig generellt mindre än pojkar under tiden i skolan och på fritidshemmet. Skillnaderna är som störst under skoltiden och tiden på fritidshemmet än under barnens fritid där graden av fysisk aktivitet är generellt lika hos barnen. Det finns dokumenterat att flickorna ägnar mindre tid åt fysisk aktivitet än pojkarna även under de senare skolåren och det beror bland annat på en negativ syn på fysisk aktivitet och ämnet idrott och hälsa i stort. Vid tio till tolv års åldern är det betydligt fler flickor än pojkar som hoppar av föreningsverksamheter och de uteblir från idrottslektioner i större utsträckning än pojkar. En anledning kan vara att majoriteten av idrottslektioner under läsåret innehåller boll och racketspel vilket kopplas till mansdominerade sporter (Meckbach & Lundvall, 2008).

Sammanfattningsvis visar tidigare forskning och litteratur att könsmonster existerar i barns fysiska aktivitet då det finns föreställningar kring hur pojkar och flickor förväntas handla och agera. Könsmonster kan till stor del ses härstamma historiskt där män och kvinnor hade tydliga roller och uppgifter inom familjen och i samhället (Wernersson, 2012). Könsmonster ses idag som socialt konstruerat och skapas genom olika sammanhang och föreställningar. Pojkar ses som generellt mer energiska, aktiva och tävlingsinriktade än flickor. Flickor i sin tur är generellt mer lugna och ordningsamma än pojkar. Som Odenbring (2010) menar i sin studie kan pedagoger genom sitt handlande förstärka könsmonster hos barnen. Då det saknas studier kring hur pedagoger arbetar med könsmonster på fritidshemmet ser författarna att det kan vara värdefullt att få mer kunskap kring hur pedagoger ser på könsmonster och hur de praktiskt arbetar med det i verksamheten.

4 Teori

4.1 Socialkonstruktionism

Mellan 1950- och 1970-talet utvecklades nya idériktningar som samhällsvetenskaperna kallar för den språkliga vändningen. Idag förknippas begreppet med diskussion om vetenskapsfilosofi och metod i samhällsvetenskaperna. Diskussionen uppstod som en kritik mot vetenskapssyner där hänsyn inte togs till det sociala sammanhanget när människor studerades (Allwood & Eriksson, 2010). Allwood och Erikson (2010) skriver att med en utgång från den språkliga vändningen grundade Berger och Luckmann (1967) det som idag kallas för socialkonstruktionism. De menade att livsvärlden är rotad i ett socialt samspel.

Genom språk får händelser och människor mening och när en händelse eller sak får ett namn får den samtidigt en betydelse (Buvik, 2005). Ett tydligt exempel historiskt sett är att heterosexualitet ses som normalt medan homosexualitet ses som onormalt. Heterosexualitet som norm och homosexualitet som avvikande är något samhället format genom social konstruktion (Allwood & Erikson, 2010). Ett annat exempel på social konstruktion är könsuppdelningen där könsmönster skapats genom vårt sätt att agera och handla (Ibid). Hansson (2011) skriver att ett visst begrepp som exempelvis flykting är socialt konstruerat. Det betyder att ingen hade varit flykting om det inte i sociala sammanhang funnits personer som betraktas som flyktingar. Nu finns begreppet flykting och det påverkar människors sätt att kategorisera sin värld och påverkar i och med det människors handlingar som i sin tur påverkar hur världen ser ut (Ibid.). När saker ses som en social konstruktion är man medveten om att det finns kraftfullt verkande sociala fenomen och med hjälp av socialkonstruktionismen vill man få fram kopplingen mellan dessa sociala fenomen och vår syn och åsikter om verkligheten (Allwood & Erikson, 2010). Med socialkonstruktionismen vill man inte bara konstatera utan även avslöja då man vill åt de intressen som finns bakom de socialt konstruerade begreppen. Dessa intressen kan gynnas av att exponeras och användas. Om människor görs medvetna om att begrepp är socialt konstruerade blir de inte lurade (Hansson, 2011).

4.1.1 Genus som social konstruktion

Könsmönster kan som tidigare nämnt ses som socialt konstruerat enligt socialkonstruktionismen och i vår studie kommer begreppet analyseras utifrån ett genusperspektiv med Connells syn på genus. Genus handlar om sociala relationer där individer agerar och handlar inom. Genus har länge tolkats som en dikotomi då män och kvinnor har delats upp utefter sitt kön. Men Connell (2009) menar att genus inte handlar om biologi utan begreppet ska ses som en social struktur och istället för att sätta fokus på skillnader ska fokus istället läggas på relationer.

Att vara man eller kvinna är alltså inget förutbestämt tillstånd. Det är ett blivande, ett tillstånd under aktiv konstruktion. (Connell, 2009, s. 18)

Genusrelationer är något som skapas hela tiden i vår vardag och vi måste skapa och återskapa dem för att genusrelationerna ska kunna existera. Genus är därför föränderligt då nya situationer och strukturer skapas. Enligt Connell (2009) skapas genusmönster och könsroller

redan från tidig ålder då pojkar exempelvis kläs i blått och flickor i rosa. Pojkar får sedan leksaker i form av bollar och byggsatser medan flickor får dockor och sminkväskor. Könsmönster och normer byggs sedan upp och utvecklas med hjälp av det som Connell (2009) kallar för socialisationsagenter som exempelvis familjen och skolan. En pojke eller flicka blir då påverkad av en förebild i sin närhet, exempelvis en vuxen eller en äldre kamrat som förstärker de normer som finns i samhället. Det som ses som kvinnligt respektive manligt är dock inget som pojken eller flickan blir påtvingade utifrån normer eller sociala relationer. Oavsett könstillhörighet så konstruerar individen sig själv som feminin eller maskulin genom uppträdande och agerande i vår vardag. En del individer gör det utan någon större reflektion medan en del går mot det traditionella genusmönster som finns och det kan ta sig uttryck i exempelvis pojkflickor. Connell (2009) menar också att det finns en asymmetri i barngruppen där exempelvis alla pojkar inte har lika hög status bara för att de tillhör det manliga könet.

Genus är en nyckeldimension i vårt privatliv, våra sociala relationer och vår kultur.
(Connell, 2009, s. 9)

Connell (2009) diskuterar genus utifrån olika dimensioner. Dels utifrån maktrelationer där hon menar att mannen är överordnad kvinnan. Detta går att spåra till skolan där det är vanligare med hårdare lekar bland pojkar än bland flickor och pojkarna kontrollerar en stor del av ytan på rasterna och lägger sig oftare i flickornas aktiviteter än vad flickorna lägger sig i pojkarnas aktiviteter. Detta kan ses som ett tecken på att pojkarna överordnar sig flickorna ur ett maktperspektiv i den omfattning de kan göra det (Ibid.). Ytterligare en dimension av genus är arbetsfördelning utifrån kön som var en genusstruktur som tidigt uppmärksammades av samhällsvetenskapen och är fortfarande en central del i genusediskussioner inom antropologin. Det grundar sig i att vissa typer av arbetsuppgifter utförs av män och vissa av kvinnor. Vilka typer av arbete som tillskrivs kvinnor eller män har dock ändrats under olika tidsperioder och kulturer. Denna arbetsfördelning går att överföra till skolan där lekar av fysisk karaktär som exempelvis brottningslekar betydligt oftare av pojkar än av flickor (Ibid.). En tredje dimension som Connell (2009) diskuterar genus utifrån är symbolism och kultur. Begreppen man och kvinna kopplas till en uppsjö av förutsättningar och uppfattningar som har formats under en längre tid historiskt sett. I skolan kan denna symbolism ta sig uttryck i form av att exempelvis pojkar med låg status kallas för "flickor" samt att pojkar menar att flickor, som Connell (2009) uttrycker, sprider tjejbaciller. Detta sätt att distansera sig till det motsatta könet är ett tydligt tecken på överlägsenhet.

5 Metod

5.1 Metodval

Den forskningsmetod som ligger till grund i en studie väljs beroende på vilket syfte forskningen har. I studien var syftet att undersöka vilka könsmönster som framkommer vid barns fysiska aktiviteter samt undersöka vilka tankar och upplevelser pedagogerna på fritidshemmet har kring barns könsmönster och hur de arbetar med detta. Valet föll då på en kvalitativ metod. Kvalitativ metod används framförallt när man vill få fram människors upplevelser av olika saker och deras syn på verkligheten, där författaren beskriver, förklarar och tolkar informatörens svar (Eriksson- Zetterquist & Ahrne, 2011). Studien höll en kvalitativ ansats då den empiri som inhämtades speglar händelser, tankar och upplevelser vilket speglar studiens syfte. Kvalitativa metoder är exempelvis intervjuer, observationer och fältstudier och genom att använda dessa metoder kan de egenskaper och kvaliteter som en händelse eller fenomen har ge kunskap och förståelse. Kvantitativa metoder är exempelvis experimentstudier och massundersökningar där den data som inhämtas analyseras med hjälp av statistiska tekniker och metoder (Bjereld, Demker & Hinnfors, 2002). Den empiri som inhämtades mättes inte i den betydelse att mängd och tid inte var av betydelse för studiens resultat och analys vilket är mer förekommande vid studier av kvantitativ ansats (Ahrne & Svensson, 2011). Kvalitativ ansats används då fokusering läggs kring ett visst fenomen, där syftet är att skapa en djupare förståelse för fenomenet (Dahlborg Lyckhage, 2006). De metoder som användes i studien var intervjuer av pedagoger och observationer av pedagoger och barn. Då empirin inte analyserades med hjälp av statistiska verktyg och metoder följde det ett kvalitativt sätt att arbeta (Ahrne & Svensson, 2011).

5.2 Urval

I studien ingick tre fritidshem i Göteborgsområdet, där både intervju och observation gjordes. Vid val av fritidshem som skulle ingå i studien resonerade författarna att fritidshem där det fanns etablerad kontakt med pedagoger eller annan personal skulle styra urvalet. Lalander (2011) kallar denna kontakt för dörröppnare och med hjälp av denna person kan sedan vidare kontakter på fritidshemmet knytas som är värdefulla för studien. Inför att pedagogerna skulle intervjuas försökte författarna få en spridning i den mening att båda könen skulle vara representerade i intervjuerna och en spridning på ålder hos de intervjuande. De pedagoger som intervjuas arbetar på fritidshem, dock har inte alla pedagogisk utbildning i form av lärarutbildning eller annan liknande utbildning. Som Eriksson-Zetterquist och Ahrne (2011) skriver finns det inget helt korrekt svar kring hur många som ska intervjuas i en studie. Är det för få personer som intervjuas kan det påverka graden av generalisering och trovärdighet. I studien intervjuades sex pedagoger då författarna ansåg det vara genomförbart dels tidsmässigt, men även tillräckligt för att uppnå en viss trovärdighet och säkerhet för att generera ett resultat som är generaliserbart (Ibid.). Namn avidentifierades och vidare i studien kommer följande namn på fritidshem och pedagoger användas: Ulla och Lisa på fritidshem A, Christina och Matilda på fritidshem B och Maja och Hans på fritidshem C.

5.3 Observation

5.3.1 Observation som metod

En del av studiens syfte var att undersöka vilka könsmönster som framkommer vid barns fysiska aktiviteter och för studera detta valdes observation som metod. Observation valdes som metod då författarna trovärdigt får syn på vilka könsmönster som framkommer vid barns fysiska aktivitet vilket inte framkommit om enkät eller intervju använts för att besvara syftet. När barn observeras är det viktigt att forskaren innan observationen startar definierat vad som ska observeras samt att forskaren valt en bra metod för att anteckna det som sker under observationen (Brenner, Heimdahl, Hjelmquist, Johansson, Lennar & Nordin, 1974). Brenner et al. (1974) skriver att innan forskaren påbörjar sin observation måste denne ha bestämt på vilken plats observationen ska genomföras för att kunna svara på forskningsfrågan. En del situationer är bundna till en viss plats. Exempelvis äter de flesta vid ett bord medan fysisk aktivitet är något som ofta förknippas med utomhussituationer. När plats är avgränsad kan situationer börja studeras. Flera situationer kan ske på samma plats exempelvis vid klätterställningen och ett barn påverkas oftast mest av situationen och inte platsen det sker på. När tidsfördelningen för en observation ska beslutas ska hänsyn tas till syftet med observationen och hur länge observatören orkar hålla koncentrationen uppe (Ibid.).

5.3.2 Observationens genomförande

Studiens datainsamling inleddes med observation på fritidshemmet. De som ingick i observationen är barn som var inskrivna på fritidshemmet samt pedagoger som arbetar på avdelningen som är ute tillsammans med barnen. Barnen som går på fritidshemmet går i förskoleklass till årskurs tre. Observationen ägde rum under fritidshemmets utevistelse och det är tillfället när barnen är ute på området kring skola eller fritidshem och leker så kallad fri lek. Begreppet är inte vedertaget men av egna erfarenheter är det tillfällen när barnen ägnar sig åt egen lek och egna aktiviteter utan styrning av pedagoger. Området där observationen ägde rum är förhållandevis stort och därför valdes tre förvalda platser ut av författarna där fokus låg kring. Då könsmönster skulle observeras under barns fysiska aktivitet valdes platser ut som inbjuder till lek och rörelse och som finns representerade på de fritidshem som ingår i studien. De platser som inkluderades i observationen är området kring klätterställning/gungställning, vid öppen plan utan materiella ting samt bollplan.

Observation skedde vid tre tillfällen på samma fritidshem och platser. Totalt ingick nio observationer i studien. Tiden då fritidshemmet är ute varierar från olika verksamheter. I studien skedde observation under sammanlagt cirka 30 minuter där de tre olika platserna observerades i cirka tio minuter. Det finns olika sätt att genomföra en observation. Författarna använde sig av metoden strukturerad observation där författarna på förhand valt ut ett antal observationskategorier som förts in i en observationsguide där författarna under observationens gång gjorde anteckningar som sedan i efterhand tolkades och analyserades (Lalander, 2011).

I studiens observationer gjordes en öppen observation och det menar Lalander (2011) är då information om studien har getts till de som ska ingå i observationen. Studiens övergripande syfte framgick till deltagarna men då forskareffekten ska minimeras så mycket som möjligt framgick det inte exakt vad som observerades då det kan kännas onaturligt för barnen och pedagogerna och resultatet kunde då påverkas.

Vid observationerna på fritidshemmen höll författarna till stora delar en passiv roll och det skriver Lalander (2011) reglerar graden av delaktighet i aktiviteterna. Då risken att resultatet kan påverkas vid interaktion med barnen och i deras fysiska aktivitet finns, ansåg författarna att den risken minimerades genom att författarna inte deltog i de aktiviteter barnen utförde. Dock stod inte författarna som statyer utan ville barnen prata kunde författarna göra det en kort stund eller integrera i leken efter en stund när observationen var avslutad. Samtidigt som en distans ska uppnås måste även någon form av närhet finnas för att barnen inte ska känna sig för observerade och övervakade. Därför deltog författarna i sammanhanget och hade en neutral hållning (Ibid.).

Inför observationstillfällena hade en observationsguide utformats för att författarna skulle veta vad som skulle observeras. I den utformade observationsguiden hade sju moment fastställts där könsmönster kan observeras. De första sex momenten riktade sig mot observation av barn och vilka könsmönster som kunde observeras hos dem medan den sista punkten riktade sig mot hur pedagogerna handlar och agerar. Författarna hade utgått från kunskaper från tidigare forskning kring könsmönster och vad som traditionellt sett karaktäriserar kvinnligt respektive manliga könsdrag vid utformningen av observationsguiden. Observationsguiden var endast tillgänglig för författarna och visades inte för barnen eller pedagogerna då det möjligen kunde styra ageranden och handlingarna.

5.4 Intervju

5.4.1 Intervju som metod

Genom att använda intervju som metod kan författaren få kunskap och en insikt i förhållanden som råder i en social miljö (Eriksson-Zetterquist & Ahrne, 2011) som skolan och fritidshemmet kan klassas som. Då intervju används kan kunskap om sociala förhållanden inhämtas och forskaren kan även fånga människors tankar och känslor. Då andra delen av studiens syfte är att undersöka vilka tankar och upplevelser pedagogerna på fritidshemmet har kring barns könsmönster och undersöka hur pedagogerna arbetar med detta blev intervju en lämplig metod för att besvara den delen av syftet. Författarna ville veta något och få kunskap om något som de inte hade svaret på vilket författarna fick genom att intervjua pedagoger på fritidshemmet. Det är något intervjun som metod bygger på, att kunskap som för stunden inte finns ska skapas genom samtal med en annan part (Ibid.). När en intervju görs så utgår man från att verkligheten kan tolkas och uppfattas på flera olika sätt och att det därför inte finns någon objektiv sanning. Vid en kvalitativ intervju finns det få informanter och dessa undersöks sedan detaljerat var och en för sig. Den empiri som samlas in utgörs av ord och beskrivningar, alltså kvaliteter (Ibid.).

5.4.2 Intervjuens genomförande

I studien intervjuades pedagoger på fritidshemmet då syftet var att undersöka vilka tankar och upplevelser pedagogerna på fritidshemmet har kring barns könsmonster och hur pedagogerna arbetar med detta. På varje fritidshem intervjuades två pedagoger och totalt gjordes sex intervjuer med pedagoger vilket bedömdes ge tillräcklig empiri för att ge en god trovärdighet (Eriksson-Zetterquist & Ahrne, 2011). Intervjuerna ägde rum på fritidshemmets avdelning i ett enskilt rum där endast författaren och pedagogen befann sig. Då flertalet av intervjuerna skedde under samma vecka medverkade endast en av studiens författare under varje intervju. Dels av tidsmässiga skäl men även för att skapa en avslappnad atmosfär för pedagogen. Då intervjun skedde under pedagogens arbetstid hade en tidsram om cirka 30 minuter satts. Det är av yttersta vikt att pedagogen känner att det finns tid att avsätta för intervjun och att det finns ett intresse för att låta sig intervjuas vilket Eriksson-Zetterquist och Ahrne (2011) menar att det ofta finns. Efter pedagogens godkännande spelades intervjuerna in digitalt med hjälp av mobiltelefonens inspelningsfunktion. Inspelningen av intervjun såg författarna som en bra metod i studiens fall då båda författarna inte kommer medverka under varje intervju. Fokus kunde då riktas mot intervjun och de frågor som ställdes då antecknande med papper och penna inte är nödvändigt (Ibid.).

Intervjun med pedagogerna på fritidshemmet höll en semi-strukturerad form vilket innebär att det finns ett antal fasta frågor som i förhand har fastställts men att författaren under intervjun kan komplettera med relevanta frågor som uppkommer under intervjuens gång (Eriksson-Zetterquist & Ahrne, 2011). Inför intervjutillfällena hade en intervjuguide fastställts för att det med säkerhet ställs relevanta frågor som har med studiens syfte att göra och för att tillräckligt med empiri insamlades för vidare analys. De första frågorna under intervjun var mer av allmän karaktär dels för att få en bild av bakgrund och miljö men även för starten på intervjun ska vara lugn och att pedagogen som intervjuas inte skulle behöva svara på de tongivande frågorna på en gång (Ibid.).

5.5 Analys av empiri

När insamlad empiri ska tolkas innebär det analys. Ordet analys kommer från grekiskan *analysis* vilket betyder upplösning och vid en analys gör man en upplösning av något i sina beståndsdelar, med andra ord tar isär något (Løkken & Søbstad, 1995). Vid en kvalitativ forskning befinner sig forskaren nära de miljöer som studeras och det är den enskilde forskaren som med hjälp av sina sinnesorgan samlar in empiri. Det är sedan forskaren som vid analys av data och empiriskt material ger mening åt materialet innan det presenteras i textform (Svensson, 2011). I studiens analys användes Rennstams och Wästerfors (2011) steg, vilka är sortering, reducering och argumentering. Materialet från intervjuerna transkriberades och skrevs ut för att göra det lättare att hantera. Därefter sorterades materialet för att få en ordning och översikt på all data från intervjuer och observationer. Intervjuerna och observationerna lästes och studerades i sin helhet flera gånger och sedan följde att notera likheter och skillnader samt fraser och annat innehåll som var bärande och av vikt. Materialet delades in i kategorier med eventuella huvud och underkategorier. Sedan följde en reducering av materialet där den empiri som var relevant och användbar för problemformulering och syfte sparades och det andra sållades bort. Sedan kopplade författarna resultatet från observationer och intervjuer

till litteratur inom ämnet samt förankrade resultatet i teori för att stärka det uppkomna resultatet med tidigare befintlig forskning.

5.6 Reliabilitet, validitet och generalisering

Reliabiliteten vid en kvalitativ forskning handlar om hur det som studeras mäts. Vid hög reliabilitet har empirin samlats in och bearbetats på ett pålitligt och begripligt sätt. För att pröva och stärka en studies reliabilitet kan andra följa och upprepa studiens tillvägagångssätt och resultatet ska bli detsamma (Bjereld, Demker & Hinnfors, 2002). I studien används intervjuguide och observationsguide som redovisas i slutet av uppsatsen. Genom att följa guiderna blir studien tillförlitlig och samma intervju och observation kan utföras av andra. Om resultatet blir detsamma för den som upprepar studien har studien en, som Bjereld, Demker och Hinnfors (2002) skriver, god intersubjektivitet. Dock kan situationen kring intervjuerna och observationerna variera, som exempelvis miljö och personkemi, vilket kan påverka intersubjektiviteten.

Graden av validitet i studien kan beskrivas som att det som undersöks är det som avses att undersökas (Bjereld, Demker & Hinnfors, 2002), att det svarar mot studiens syfte. Forskningsresultatet är trovärdigt, går att lita på och det går att bekräfta genom att andra kan komma fram till liknande resultat (Allwood & Erikson, 2010). Forskningen ska innehålla både sunt förnuft och forskares åsikter (Ibid.). Studien blir giltig eftersom forskningsresultatet är väl underbyggt genom forskning på flera fritidshem. Resultatet går att komma fram till av andra forskare samt att det finns intern koherens i forskningsresultatet. Med intern koherens menas att resonemanget och slutsatsen är internt motsägelsefria och stämmer överens med andra resonemang, antaganden och slutsatser som gjorts i studien (Ibid.). Genom författarnas tolkningar har kriteriet som studien syftar till att undersöka därmed uppfyllts.

Om den gjorda studien kan säga något om en annan miljö än enbart den miljön som studerats och därmed vara av intresse för andra så har studien god generaliserbarhet. Dock är det svårt att med säkerhet generalisera i denna studie av kvalitativ ansats då relativt få fritidshem deltar (Ahrne & Svensson, 2011). För att öka trovärdigheten och generaliserbarheten har tre olika fritidshem studerats och observationerna har gjorts vid tre olika tillfällen på varje fritidshem. Även intervjuer genomförs på de tre utvalda fritidshemmen. Om resultatet i de valda metoderna på de tre fritidshemmen pekar åt samma riktning kan resultatet ses som generaliserbart. Dock är författarna medvetna om, som Ahrne och Svensson (2011) menar, att resultatet kan visa något annat då ytterligare ett fritidshem hade deltagit och på så vis påverkas generaliserbarheten. Ett sätt att öka generaliserbarheten är att undersöka om resultatet från forskningen går att överföra till andra sociala miljöer och människor som har likheter med de som studerats i ens eget projekt, som exempelvis skola eller förskola (Ibid.). Dock är det inget författarna har möjlighet att göra under denna studie men medvetenhet kring frågan finns.

5.7 Metoddiskussion

Samtliga nio tillfällen då observation ägde rum samlades empirin in enskilt vilket kan ses som en svaghet i studien. I planeringsstadiet av studien bestämdes att båda författarna skulle medverka vid observationerna för att säkerställa att all empiri observerades och samlades in. Det ändrades dock slutligen av tidsskäl då flera skolor observerades under samma vecka och då var det inte möjligt att båda författarna observerade tillsammans. Då båda författarna är ovana i rollen som observatörer skulle det vara en styrka om både författarna observerade tillsammans i högre grad.

Då intervjuer användes som metod i studien finns risken att pedagogernas svar i intervjuerna inte kan ses i handling, som Eriksson- Zetterquist och Ahrne (2011) skriver är det inte självklart att pedagogens utsaga och handling hänger ihop. Pedagogerna kan i intervjun ge svar som antas vara ”de rätta svaren”. Detta kan ses som en svaghet i studien och i studier generellt då intervju används som metod för att samla in empiri. Dock används även observation som metod och som Eriksson- Zetterquist och Ahrne (2011) menar kompletterar de båda metoderna varandra på ett bra sätt vilket är studiens styrka. Intervjuerna av pedagogerna kan bekräfta det som observeras och vice versa.

En styrka med intervjun var att författarna spelade in intervjuerna och därefter transkriberade dessa genom att återge exakt de meningar som spelats in. Författarna utgick från en intervjuguide vilket gjorde att varje enskild informatör fick svara på samma frågor med litet undantag att följdfrågor kunde variera mellan de olika intervjuerna, vilket ökar graden av reliabilitet.

Författarna hade förförståelse för studiens ämne då det är något de dels är intresserade samt även mött mycket av under lärarutbildningen vilket är en styrka i studien. Då det är författarna som tolkar empirin av observationer och intervjuer kan tolkningen till viss del bli subjektiv vilket kan ses som en svaghet i studien. Allwood och Eriksson (2010) skriver att hög grad av objektivitet är att önska i studier men är svårt att garantera till 100 procent. Analys och tolkning av empirin genomför författarna tillsammans vilket författarna kan se öka objektiviteten i studien. Graden av objektivitet och subjektivitet är en aspekt som läsarna bör ha i bakhuvudet när studien läses och tolkas.

5.8 Etiska överväganden

Författarna har i studien använt de fyra forskningsetiska kraven som Vetenskapsrådet (2002) formulerat. Innan intervjuerna och observationerna skedde fick de som deltog information om vilken roll de hade i studien och de villkor som gällde för deltagandet enligt *informationskravet*. Det innebär att deltagarna upplystes om att de har rätt att avbryta sitt deltagande när de vill och att deltagandet är frivilligt. Pedagogerna fick muntlig information om vad som studerades i stora drag dock inte i detalj. Då barnen som observerades i studien är under 15 år så inhämtades godkännande från barnets vårdnadshavare enligt *samtyckeskravet*. Det skedde genom en blankett som vårdnadshavarna fick hemskickade via e-post eller i pappersform där dels information om studien fanns beskriven och där vårdnadshavarna fick kryssa i en ruta fall de godkände barnets deltagande. Samtycke inhämtades även muntligt hos

de pedagoger som deltog i studien. De fick avbryta sitt deltagande utan några påtryckningar från författarna. Pedagogerna och barnen som ingick i studien avidentifierades och även fritidshemmet avidentifierades så ingen utomstående som läser studien kan förstå vem som deltog och vilket fritidshem som inkluderas, detta enligt *konfidentialitetskravet*. Denna information gavs dels muntligt till pedagogerna samt skriftligt i godkännandebblanketten till vårdnadshavarna. Den empiri som inhämtades från observationer och intervjuer användes endast i studiesyfte och kommer raderas efter studien är helt avslutad enligt *nyttjandekravet*. Inför intervjuerna hämtades tillåtelse till att digitalt spela in intervjun hos pedagogerna och information gavs om att inspelningen kommer raderas efter studien är avslutad.

6 Resultatredovisning

Resultatredovisningen kommer följa en struktur där redovisning av empiri utgår från de tre frågeställningar studien har. Frågeställningarna följs av underrubriker som har framkommit då materialet har sorterats och reducerats. I första delen av varje frågeställning redovisas den empiri som insamlats från observation eller intervjuer. Vidare avslutas stycket av en analys av resultatet.

6.1 Könsmönster som observeras i barns fysiska aktivitet under fritidshemmets utevistelse

Följande frågeställning besvaras genom observation av barn och pedagoger under fritidshemmets utevistelse. Observation av barn och pedagoger på fritidshemmet gjordes på tre olika platser som inbjuder till fysisk aktivitet. Observationen ägde rum på en bollplan, vid en klätterställning/gungställning samt på en öppen yta utan några materiella ting vid tre tillfällen. Redovisning av resultat sker utifrån de åtta punkter författarna har observerat utifrån tidigare fastställd observationsguide.

6.1.1 Könsuppdelning och val av aktivitet

Under observationen på bollplanen gick det att observera att det var mestadels pojkar som befann sig på den ytan. Under endast ett tillfälle gick det att observera flickor på bollplanen och då var det endast två flickor som befann sig där och de var då en tydlig minoritet. Dock visade observationen att könen var relativt jämnt fördelade på de två andra platserna runt klätterställning/gungställning och på den öppna ytan. Där gick det inte att observera någon märkbar skillnad på könsuppdelningen.

Bollplanen inbjöd endast till olika former av spel av fotboll vilket uteslutande endast genomfördes av pojkar. Anledningen till det kan vara att stora fotbollsmål fanns uppsatta på samtliga bollplaner. De aktiviteter som pojkarna utförde var mestadels match men även passningsspel mellan varandra gick att observera. På den öppna ytan som inte tydligt inbjöd till en specifik aktivitet var det förekommande att pojkar lekte med trampbilar i större utsträckning än flickorna, som observerades göra det endast ett fåtal gånger. Flickorna i sin tur utförde aktiviteter som hoppa hopprep och leka med rockringar vilket på samtliga fritidshem inte kunde observeras hos pojkarna. Dock fanns det aktiviteter som inkluderade båda könen och det var så kallade jage-lekar och andra lekar som exempelvis kurragömma. Vid klätterställningen/gungställningen förekom det vid flera tillfällen att både pojkar och flickor gungade. Dock fanns det aktiviteter som skiljde könen åt då flickor i större grad ägnade sig åt aktiviteter där klättring och balans var dominerande inslag och pojkar utförde aktiviteter där fysisk styrka användes i form av brottnig. Flickor var mer aktiva i fysisk aktivitet med dansinslag då pojkarnas deltagande var i minoritet. Dock fanns det pojkar som deltog i danslekar på skolgården men det var pojkar i de lägre åldrarna som i större grad deltog än de äldre pojkarna.

6.1.2 Interaktion, konflikt och konkurrens

I stor utsträckning gick det att observera att barnen lekte med andra barn av samma kön. Vid de tillfällen då barn av olika kön lekte med varandra var det vanligare att flickor lekte i grupper som dominerades av pojkar än att pojkar lekte i grupper som dominerades av flickor. Det framgick under observationen att pojkar generellt sett lekte i större grupper, där gruppantalet var mer än cirka fem barn. Det var vanligare att flickorna lekte i grupper om två eller upp till cirka fem barn. Observationen av bollplanen visade att pojkarna i stor utsträckning inte interagerade med varandra utan fotbollsspelet följde mestadels en individualistisk karaktär där de flesta barnen ville erövra bollen, vara den som hade mest bollinnehav och i slutänden göra mål. De enstaka flickor som deltog i fotbollsspelet var passiva spelare då de inte hade något bollinnehav och tog inte några egna initiativ till ökat aktivt deltagande. På de övriga platserna där intensiteten generellt var lägre var interaktionen större bland barnen, både i samkönade grupper och i könssegregerade grupper. Där samtalande barnen med varandra och kom överens om lekar och i viss mån tillhörande regler som skulle gälla för aktiviteten.

Graden av konflikt och konkurrens var generellt sett större bland pojkarna än bland flickorna och det ägde framförallt rum på bollplanen där pojkarna spelade fotboll. Pojkarna konkurrerade med varandra vid bollhantering och vilka positioner de ville inta i spelet, vilket inte var ovanligt kunde leda till konflikt. Konflikterna bland pojkarna handlade till stor del om regelbeslut och oschysst spel pojkarna emellan. Då pojkarna ägnade sig åt fysisk aktivitet i form av trampcykling uppkom även då konflikter då det fanns oklara regler kring hur aktiviteten skulle gå till. Konflikt var även ett inslag då pojkarna själva inte kunde reglera hur länge varje person skulle få cykla innan nästa skulle få chansen. Någon konflikt och konkurrens gick inte att observeras hos flickorna i någon större grad.

6.1.3 Tävlingsmoment och ljudnivå

Vid observationerna framkom att pojkar, oavsett val av aktivitet, i stor utsträckning hade någon form av tävlingsmoment i de fysiska aktiviteter de gjorde. Under observationen såg författarna aktiviteter som fotbollsmatcher, cykling och brottningslek där det enbart var pojkar som interagerade med varandra och där aktiviteten gick ut på att vinna i någon form. Antingen genom att vinna fotbollsmatchen, komma fram först vid cyklingen eller brotta ner sina kompisar i brottningsleken. Under observationerna kunde författarna se att flickor som lekte med andra flickor, oavsett val av aktiviteter, inte hade några tävlingsmoment. Istället lekte de ihop på ett, som författarna tolkar, lugnt och harmoniskt sätt. När pojkar och flickor lekte ihop var det pojkarna som var de drivande i leken. Flickorna stod tillbaka, var mer passiva och lät bli att ta för sig.

I fysiska aktiviteter där pojkar enbart lekte med andra pojkar var ljudnivån oftare hög än vad författarna ser som normal ljudnivå. Detta kopplas till att pojkarnas lekar i regel mer än undantag handlade om någon form av tävlingsmoment. I de lekar där flickor enbart lekte med flickor uppskattades ljudnivån oftare vara normal än hög. Endast vid enstaka tillfällen var ljudnivån hög och vid dessa tillfällen lekte flickorna någon form av jage-lek. När pojkar och flickor lekte ihop var det pojkarna som hade kommandot och var de som hördes medan

flickorna stod tillbaka och intog en passiv roll. Det visades exempelvis då barnen lekte pantjage och den sista i gruppen skulle hejas fram av barnen. Pojkarna skrek och hejade fram sin kamrat medan tjejerna observerades vara tysta och väntade.

6.1.4 Rörelse, kroppskontakt och pedagogens agerande

Vid pojkarnas val av aktivitet gick det att observera att det förekom mycket kroppskontakt i form av tacklingar, knuffar, sparkar och brottningsgrepp. Under fotbollsmatcherna var det mycket individuellt spel där det handlade om att vara först på bollen och inget passningsspel mellan barnen som deltog kunde observeras. De gånger flickorna deltog vid bollspelet hade de ett långsammare rörelsemönster, var mer försiktiga och höll sig i bakgrunden. Det var bara de barnen som var precis vid bollen som var aktiva medan de som var en bit ifrån bollen blev passiva och mest stod och väntade. Under observationerna kunde författarna se att de fysiska aktiviteter som flickor ägnade sig åt generellt sett följde en fysiskt lugnare karaktär som exempelvis när de lekte med rockring, hoppade hopprep eller gungade. Undantag var då flickorna lekte jage som kräver att barnen springer och är fysiskt aktiva samt då dans anordnades på skolgården. Pojkarna kunde generellt sett observeras vara mer i rörelse då även de lekte jage-lekar, spelade fotboll och tävlade tillsammans med andra pojkar när de lekte med trampcyklar.

Vid flertalet av observationerna fanns det inte någon pedagog i närheten av de platser observationerna utfördes på. Då dans anordnades under utevistelsen var det de kvinnliga pedagogerna som deltog i dans med barnen. De manliga pedagogerna var de, dels tillsammans med de kvinnliga pedagogerna, som skötte musiken och de var inte med och dansade med barnen under observationen. De manliga pedagogerna satt även vid borden tillsammans med pojkar som inte deltog i dansen. Andra iakttagelser författarna gjorde var att kvinnliga pedagoger deltog i flickornas lek som exempelvis vid lek med rockringar. Dock kunde inte pedagogerna observeras delta i pojkarnas aktiviteter. Vid några tillfällen gick pedagoger in och stoppade konflikter som uppstått och samtliga gånger det skedde var det pojkar som hamnat i konflikt med varandra. Det fanns tillfällen då en pedagog styrde upp en aktivitet som exempelvis kurragömma. Pedagogerna uppmuntrade då både flickor och pojkar att delta i leken.

6.1.5 Analys av barns könsmönster i den fysiska aktiviteten

Vid observation av fördelningen av pojkar och flickor vid de olika platserna som inbjuder till fysisk aktivitet kunde den största skillnaden märkas vid bollplanen. Bollplanen, och fotboll som fysisk aktivitet i synnerhet, är något som kopplas till manlighet och till den manliga hegemonin som Odenbring (2010) beskriver. Det befann sig nästan uteslutande pojkar på bollplanen vilket kan stärka synen att pojkar som spelar fotboll kan ses som normen i den manliga hegemoniska miljön. Även Connell (2009) menar att idrottande, som i observationen tog sig uttryck som fotbollsspelande, är förknippat med den manliga hegemoniska norm som existerar. Det som skiljer könen åt i val av fysiska aktiviteter var att pojkarna generellt sett ägnade mer tid för bollspel, trampcykling och brottning än flickorna som i sin tur hoppade hopprep, lekte med rockringar och lekte balanslekar. Grovt sett tolkar författarna att pojkarnas

aktiviteter upplevs som fysiskt krävande där styrka, teknik och kondition är bärande inslag. Som Fagrell (2000) skriver kopplar barn den fysiskt starka kroppen till mannen vilket kan vara en orsak till att fördelningen i barns val av fysisk aktivitet. Enligt Connell (2009) värdesätter pojkar en fysisk tuffhet och att vara duktiga i sport vilket också kan bidra till val av aktivitet hos pojkarna. Detta är också en del av den hegemoniska norm som tidigare beskrivits där idrottande generellt är förknippat med hög status bland barnen. Leka med rockringar och balansera kan klassas som, med undantag för hopprep, en relativt lugn aktivitet där smidighet, rytm och balans är inslag. Det har historiskt kopplats till aktiviteter som passar det kvinnliga könet (Annerstedt, 2001). Lekar som ”jage” och kurragömma inkluderar båda könen och det är aktiviteter där barnen är fysiskt aktiva på olika sätt. Det visar att kopplingen mellan kön och val av fysisk aktivitet inte är självklar, vilket Connell (2009) också pekar på då barn är bra på att samspela mellan könen och att stående könsroller inte alltid existerar i skolan.

Då det var vanligare att flickor lekte i grupper som dominerades av pojkar än det motsatta visar det som Larsson (2009) menar är en tendens även i föreningsidrotten där flickor drar sig mer till idrotter som domineras av pojkar än tvärtom. På fritidshemmen kunde flickor observeras i aktiviteter som domineras av pojkar, som exempelvis fotboll. Dock kunde inga pojkar observeras i aktiviteter där flickor dominerar, som exempelvis hopprep och lek med rockring. Även här kan författarna se likheter med det som observerades och den maskulina hegemonin, som är normgivande. Pojkarna som i större utsträckning ägnar sig åt bollsport på fritidshemmets utevistelse kan ses som normgivande medan traditionellt feminina aktiviteter inte kan mäta sig med det som ses som normgivande (Odenbring, 2010). Graden av konflikt i den fysiska aktiviteten hos barnen observerades vara större hos pojkarna än hos flickorna. Som Odenbring (2010) menar tillskrivs pojkar egenskaper som de förväntas besitta som exempelvis att de ska vara starka, energiska och tuffa. Då pojkar förväntas uppträda på ett visst sätt drar författarna paralleller till att konflikter då lätt sker då flera exempelvis tuffa pojkar möts i en lek eller tävling. Connell (2009) skriver att pojkarna överordnar sig flickorna på skolgården. Det fanns dock även en inbördes maktordning bland pojkarna som kunde observeras under aktivitet, vilket ökade graden av konflikt pojkarna emellan. Under observationerna kunde inga märkbara konflikter observeras bland flickorna vilket kan ses underligt då författarna av egna erfarenheter vet att de existerar. Dock kan en likhet dras mellan det Forsberg (2002) menar, att mötet mellan flickor och andra barn är mer fritt från konflikt, vilket har observerats.

I analysen av tävlingsmomenten framgår att pojkar är mer tävlingsinriktade än flickor, då deras val av lekar innehöll någon form av tävlingsmoment till skillnad från flickornas val av lekar som bestod mer av att de lekte tillsammans. Författarna upplever att detta är något som stämmer väl överens med den tidigare forskning som redovisats i den här studien. I Forsbergs (2002) studie framkom att pojkar stimuleras till att arbeta bättre om de kan vinna i konkurrens med andra vilket visar sig vid deras fysiska aktivitet och lek på skolgården. Ett annat resultat som framkom i Forsbergs (2002) studie var att flickor ses som samarbetsvilliga och att i interaktion med andra är mötet mer fritt från konflikter. Behovet av att tävla och konkurrera med andra är inte lika utbrett hos flickor som hos pojkar vilket går att utläsa utifrån observationerna på fritidshemmen. Under observationerna blev det tydligt för författarna att pojkar är mer högljudda och aggressiva än flickor vid lek med fysiska inslag. Detta tolkar författarna kan bero på att pojkars lekar i regel går ut på någon form av tävling där adrenalin och känslor blir styrande. Connell (2009) beskriver att pojkar använder sig av aggressivitet i

lekar för att kontrollera makten. I likhet med Eidvaldsson (2009) visade observationerna att pojkar är mer högljudda än flickor och pojkarna lekte i större utsträckning lekar som hade mer energiska inslag och där kroppskontakt mellan barnen sker.

Författarna upplevde under samtliga observationer att pojkarna generellt sett var mer fysiskt aktiva än flickor. Även då flickor också ägnade sig åt fysisk aktivitet skiljde det sig åt mellan könen då flickornas fysiska aktiviteter var av lugnare karaktär än pojkarnas som exempelvis med lek med rockring eller hopprep. Författarna ser att deras tolkning stämmer överens med Hellmans tidigare forskning (Hellman, 2010) som visade att röra sig snabbt och kraftfullt är något som passar in på pojkroppen och ett mer försiktigt rörelsemönster förknippas med flickor. Under observationerna framkom att kvinnliga pedagoger i större utsträckning, de gånger de deltog i någon aktivitet, var tillsammans med flickorna. Exempelvis dansade de med flickorna och deltog vid flickornas lek med rockringar. De manliga pedagogerna deltog de gånger de var närvarande mer i pojkarnas aktiviteter än i flickornas. Författarna tolkar att pedagogerna intog roller som kan ses som könsbundna vilket kan kopplas till Odenbrings (2010) studie där pedagoger utifrån sitt kön skapar vänskapsband med barn av samma kön. Det blev tydligt flera gånger under observationerna bland annat under dansen då de manliga pedagogerna satt med pojkarna och de kvinnliga dansade med flickorna. Likheter kan kopplas till ett genusperspektiv och Connells (2009) begrepp kring socialisationsagenter. Pedagogerna kan tolkas överföra normer och könsroller genom social påverkan i olika situationer vid fysisk aktivitet då exempelvis de kvinnliga pedagogerna dansade med flickorna medan de manliga pedagogerna var passiva åskådare tillsammans med pojkarna.

6.2 Pedagogers tankar och upplevelser kring barns könsmonster

Här redovisas vilka tankar och upplevelser pedagogerna på fritidshemmen har om barns könsmonster. Resultatet som redovisas här har inhämtats från intervjuer med sex pedagoger på tre fritidshem.

6.2.1 Begreppet könsmonster

Flera av pedagogerna uttrycker att de ser att könsmonster är något som är socialt konstruerat. De menar att könsmonster är djupt rotat i invanda mönster och förväntningar utifrån om man är pojke eller flicka. De menar att det finns biologiska skillnader mellan könen men att könsmonster till största del är socialt konstruerat. Så här beskriver Christina hur hon ser på könsmonster:

För mig är det ju, alltså, för mig är det fullständigt klart att det är socialt konstruerat...för mig är det självklart att det är socialt konstruerat. Det är någonting...det finns biologiska skillnader i vad det må va, men jag ser ju även här att hur många bemöter en tjej när den trillar att åhhh hur gick det lilla vän och när en kille trillar så är det mer ingen fara, upp igen. (Christina, fritidshem B)

De flesta pedagogerna har samma syn kring könsmonster och beskriver begreppet på samma sätt. Att pojkar exempelvis är starkare och tuffare och tar för sig mer. Pojkar hörs och syns

mest medan flickor är lite mer försiktiga och snälla. Dock talar många pedagoger utifrån en generell och stereotyp bild av vad könsmonster anses vara. Det behöver nödvändigtvis inte spegla deras egna bild eller föreställning. Vid en intervju berättar en pedagog om hur det brukar se ut när de har köpt in nya saker till fritidshemmet:

När vi har nya saker, pojkarna tar det först och tjejerna backar.... även om dom är väldigt starka många av dom...så väntar dom på nåt vis...och sen testar dom...och det...är jag konfunderad på varför det är så. (Maja, fritidshem C)

Maja menar att pojkar är mer framfusiga och ivriga medan flickor är mer avvaktande, även de flickor som normalt sett uppfattas som starka individer. En pedagog förklarar könsmonster med att barnen gör typiskt pojk och flicksaker och beskriver det på följande sätt:

Nä men det är liksom...Barbie, dockor, gymnastik till exempel då och killsaker är fotboll, innebandy men liksom.....man gör mer stereotypa saker. (Lisa, fritidshem A)

Samtliga pedagoger är överens om att de har stor påverkan på barnen eftersom barnen är med dem i skolan hela dagarna. Samtliga är även medvetna om att de i sin roll som pedagog har ett viktigt uppdrag att arbeta för att bryta traditionella könsmonster.

Barnen lär sig det från att de är små...ehhh, och jag tycker att vi som lärare har stor...absolut största påverkan då de är med oss hela dagarna...än vad de är hemma typ...plus att skolan är så himla kopplat till att här lär vi oss saker...så här kan vi göra skillnad liksom...jag vet att det har funnits elever som har ehh..som kanske är födda med ett kön men klär sig typiskt på ett annat sätt..och då har det blivit rabalder om det...vissa fröknar överdriver det...men jag bara att det där kan du släppa med en gång... (Christina, fritidshem B)

Christina anser att pedagoger på fritidshemmet i viss mån har större möjligheter att påverka barnen än vårdnadshavarna sett till att många barn är på fritidshemmet under lång tid och att skolan är förknippat med lärande. Hon menar också att en del pedagoger uppmärksammar normavvikande beteenden istället för att se det som naturligt.

6.2.2 Flickigt respektive pojkigt

Under intervjuerna svarar medparten av pedagogerna att flickigt är något som förknippas med någon som är lugn, gullig och ordentlig. Smink, pärlplattor och lugna rollekar är exempel som framkom när flickigt beskrevs. Pojkigt beskrevs som mer aktivt och i behov av rörelse där fotbollen togs upp som exempel av flera pedagoger.

Flickigt är de här lugna tjejerna, som sitter och pysslar och sitter länge med en sak, färglägger innanför strecket..allt det där...koncentrerat, sen ser vi ju att de är individer men en del flickor är så...och inte alla...och pojkar då mer aktiva..och behov av rörelse, och sådär...(Lisa, fritidshem A)

Vidare beskrivs flickigt som att vara lugn, förväntas komma i tid och uppföra sig ordentligt. Pojkigt är högljutt, okej att komma lite försent och tillåts ta mycket plats.

..där tycker jag att könsmonstren kommer fram för killarna är det så självklart att de dundrar in och kanske lite sent till och med. En tjej ska helst inte göra det utan bara sätta sig ner medan killar får lov att ta mycket plats...(Christina, fritidshem B)

I citatet beskrivs en vanlig bild av hur pojkar och flickor förväntas uppföra sig i exempelvis en klassrumssituation. I en av intervjuerna skiljer sig svaret från de andra då pedagogen inte tycker att det finns något som kan kategoriseras som flickigt eller pojktigt hos barnen:

Är det inte nåt eh...som sagt det var väl mer förr i tiden men jag tycker att dagens... som jag ser på det nu finns det inget som jag ser som flickigt eller pojktigt...(Hans, fritidshem C)

Pedagogen anser att kategoriseringar av kön och vad som tillskrivs pojkar och flickor hör till det förflutna och könsmonster är inte något som existerar på dagens fritidshem.

6.2.3 Vilka könsmonster syns i aktiviteter där barn är fysiskt aktiva

Samtliga pedagoger anser att fysisk aktivitet på fritidshemmet är något som både flickor och pojkar ägnar sig åt generellt men att pojkar gör det mer intensivt och i större utsträckning än flickor. Flickor spelar boll i fyrkant, leker fysiska rollekar och kurrägömma medan pojkar spelar fotboll och innebandy. Vid bollspel är pojkar ruffiga och spelar fysiskt men vid de tillfällen flickor deltar spelas det på ett lugnare sätt:

...jo fotbollen, det är, dom spelar på jag vet inte, för att vinna eller dö...våldigt hårt och ruffigt. Vilket det inte blir om tjejerna är med, så där är en grej som jag tror är väldigt mycket pojktigt...(Maja, fritidshem C)

Vid svaren på frågan framkommer även att det finns undantag i ovan beskrivna exempel. Där ägnar pojkar sig åt lugnare aktiviteter och pedagogen uttrycker att behovet av lugna aktiviteter finns lika mycket hos pojkar som hos flickor.

...en del killar kan vara väldigt stillasittande med deras kort, Pokemon eller fotbollskort...och en del tjejer som sitter med sin pappersorgani. Så om jag bara ser här utifrån så tycker jag ändå att båda kan göra båda här, båda har behov av det här lugna och att man springer runt, bygger koja och sådär...(Lisa, fritidshem A)

Däremot är pedagogernas upplevelser att flickor inte i samma grad ägnar sig åt fysisk aktivitet i form av traditionella sporter som pojkar. Flickor är sällan med och spelar fotboll om inte en pedagog är med och stöttar dem i spelet. Vid lekar som exempelvis kurrägömma upplevs deltagandet av barn vara ungefär lika bland pojkar och flickor.

6.2.4 Analys av pedagogers tankar och upplevelser kring könsmonster

Samtliga pedagoger var överens om att könsmonster är något som är socialt konstruerat av sociala sammanhang i samhället, vilket går hand i hand med Connells (2009) teori kring genus som ett mönster i sociala situationer och aktiviteter och därför måste anses som en social struktur. Analysen visar vidare att pedagogerna såg könsmonster som invanda och förväntade mönster av hur barnen ska vara beroende på om dem är en pojke eller flicka. En flicka som trillar ska tröstas medan en pojke som trillar förväntas ställa sig upp och fortsätta. Vidare ansåg pedagogerna att de har ett stort ansvar över hur det ser ut på det fritidshem de arbetar på och att de omedvetet upprätthåller traditionella könsmonster eftersom det är invariant samtidigt som de är medvetna om vikten av att arbeta för att bryta de sociala konstruktioner som finns.

I flera intervjuer uttryckte pedagogerna att pojkarna upplevdes som de högljudda, som syns mest, har störst behov av att vara fysiskt aktiva samt att de är tävlingsinriktade. Att pedagogers syn på pojkars behov generellt ses på detta sätt liknar det som framkommit i Eidevalds (2009) tidigare forskning där liknande föreställning kring pojkar beskrivs. Flickigt ansåg pedagogerna vara lugnt och ordentligt vilket även Wernersson (2012) menar där flickor ses som samarbetsvilliga och i mötet med andra barn generellt fritt från konflikter. Även då pedagogerna medgav att de delvis uttryckte en stereotyp bild av barns könsmonster beskrevs pojkar och flickor flertalet gånger som varandras motsatser, en dikotomi. Det är en syn som Connell (2009) har invändningar mot då könsmonster yttrar sig beroende på de aktiviteter som sker i barnens sociala arrangemang. En tolkning är att det kan ge effekt på ett kommande genusarbete om fokus läggs på denna dikotomi.

En av pedagogerna sa sig inte uppleva att det fanns något som var utmärkande flickigt eller pojkigt på fritidshemmet. Pedagogen uttryckte att man gör säkert saker hela tiden utan att man tänker på det för att bryta traditionella könsmonster. Här var det svårt att veta om pedagogen faktiskt var medveten om könsmonster eller om denne inte reflekterat över det och därför gav svävande svar på frågan. Dock kan liknelser med pedagogens upplevelser kopplas till den avspända interaktion som Connell (2009) menar kan ske bland barnen på skolgården då pojkar och flickor inte själva nödvändigtvis alltid delar upp sig i två motsatta könsgrupper och tilldelar sig olika könsroller. Lisa på fritidshem A berättade att det inte var självklart att pojkar på hennes fritidshem hade ett stort behov av rörelse utan det förekom ofta stillasittande aktiviteter vilket kan kopplas till genusteorin där barn i skola är aktiva i upprättandet av könsmonster och inte alltid låter sig påverkas av rådande normer (Connell, 2009).

6.3 Hur pedagoger i fritidshem arbetar med könsmonster i relation till fysisk aktivitet

Här redovisas resultatet kring hur pedagogerna på fritidshemmen arbetar med könsmonster i relation till fysisk aktivitet. Det resultat som redovisas här är inhämtat från intervjuer med sex pedagoger på fritidshemmet.

6.3.1 Aktiva pedagoger

Att pedagogerna själva är fysiskt aktiva berättar många av de pedagoger som intervjuats är en stor del i deras arbete med barns könsmonster i fysisk aktivitet på fritidshemmet. Större delen av de exempel som pedagogerna ger handlar om att de är med och spelar fotboll för att locka tjejerna på fritidshemmet att delta, vilket ger god effekt.

Något vi försöker jobba med på min avdelning är då att spela fotboll i blandade grupper, att tjejerna också är med. Och vi är numera med, för vi har insett att flickorna är väldigt duktiga men att pojkarna tar över så vi är med och stöttar lite. (Matilda, fritidshem B)

De flesta av de pedagoger som intervjuas var kvinnor och flera av dem menar att de som kvinnor kan fungera som en förebild för tjejerna på fritidshemmet. Om de kvinnliga pedagogerna är med och spelar fotboll och visar att dem är duktiga fotbollsspelare så kan det

luckra upp förväntade könsmonster hos både pojkar och tjejer. En pedagog förklarar att om hon går in och spelar sitt bästa på fotbollsplanen så visar hon på så vis att tjejer kan spela fotboll och dem kan spela på ett tufft och energiskt sätt. Likväl som fotbollsplanen även ska tillhöra tjejer menar flera av pedagogerna att det är viktigt att även manliga pedagoger ska fungera som förebilder och att de bör visa sig aktiva i fysiska aktiviteter som vanligtvis traditionellt sett har tillskrivits flickor.

Per är exempelvis med och dansar. Det finns ingen annan killärare på skolan som är med och dansar. Men att Per är med tycker alla är självklart och det är så viktigt att liksom ..en kille ska ju inte dansa du vet. Jag bara känner kan inte alla hoppa på det här liksom. (Christina, fritidshem B)

En del pedagoger arbetar med sudda ut föreställningar som tillskrivs olika sporter och aktiviteter genom att själva visa sig aktiva och därmed locka barn av samma kön som inte brukar delta till aktiviteten. Några pedagoger som intervjuas kan inte beskriva hur de arbetar men att ämnet men problematiken kring det finns i pedagogernas bakhuvuden. Två pedagoger lyfter att fritidshemmet har som uppdrag i läroplanen att motverka traditionella könsmonster. Så här formulerar sig en pedagog,

Att arbeta mot stereotypa könsmonster är ett uppdrag vi har i skolan som känns viktigt för att skapa ett bra pedagogiskt klimat där alla barn känner sig sedda och trygga med att vara sig själva. (Ulla, fritidshem A)

Pedagogen menar att hon är medveten om vad som står i läroplanen och att fritidshemmet har som uppdrag att motverka könsmonster. Dock visar hon, liksom flera av pedagogerna, att det är svårt att beskriva hur de aktivt arbetar med könsmonster i verksamheten trots att de är medvetna om att det behövs.

6.3.2 Förhållningssätt

Flertalet pedagoger berättar att det är mycket viktigt att själv fundera på sina föreställningar och förhållningssätt gentemot barnen. Att det finns en acceptans kring att det finns olikheter och att lära barnen att det är något som accepteras i skolan och på fritidshemmet var synsätt som återkom under fler intervjuer.

Det är ju så att vi accepterar att barnen får göra det mesta. Vill dem ta på sig en klänning fast man är pojke så är det inte fel. Alla får vara som dem är och det är ju så vi jobbar med att alla får vara sig själva och har rätt att göra som dom vill...(Matilda, fritidshem B)

Under intervjuerna framkommer vikten att som pedagog genom sitt förhållningssätt mot barnen och kollegor motverka förväntande beteenden som tillskrivs sitt kön och detta förklarar Christina så här,

...jag tänker snarare på mitt sätt, att det är självklart att ta plats och att finnas. För mig är det självklart att spela fotboll och dundra in och ropa Hallå allihopa!! (Christina, fritidshem B)

Pedagoger berättar att det är viktigt att se barnen som individer som pedagoger ska se och uppmuntra till att göra aktiviteter som de annars inte brukar göra. Det handlar inte om könsmonster utan det handlar om rollen som fritidspedagog. En pedagog menar att i

engagemanget att bryta könsbundna val av aktiviteter glömdes det viktigaste bort och det var barnen som pedagogerna var på fritidshemmet för.

..det ska ju bygga på ett val men att vi sätter ramarna för vad du väljer. (Lisa, fritidshem A)

Fritidshemmets verksamhet bygger till stor del på frivillighet och för att få barnen att inte göra typiska könsbundna val menar några pedagoger att då barnen själva väljer aktivitet så får de inte välja det som de gjorde under gårdagen så gott det går. Dock upplevs svårigheter med det då pedagogerna inte ville tvinga barnen till vissa aktiviteter.

6.3.3 Olika synsätt inom personalgruppen

Att arbeta med barns könsmönster i den fysiska aktiviteten är något som samtliga pedagoger menar är viktigt, dock framgår det att det på vissa fritidshem kan finnas olika synsätt och prioriteringar gällande ämnet inom personalgruppen. En del pedagoger menar att det kan finnas skillnader i synsättet mellan generationer. Äldre pedagoger, menar en av de intervjuade pedagogerna, kan generellt ha ett mer traditionellt tänk i frågor kring könsmönster.

...jag kan se att om man är lite äldre så har man lite av de här gammaldags förutfattade meningarna, jag tror att generellt kan det vara så...(Lisa, Fritidshem A)

Det kan även finnas skillnader kring hur fritidshemmen arbetar kring barns könsmönster i den fysiska aktiviteten mellan de olika avdelningarna på en skola. På en skola finns det stora skillnader avdelningarna emellan då andra avdelningar, enligt den intervjuade pedagogen, inte arbetar med ämnet alls.

Vi är väldigt, att nu ska vi göra det här och pushar, medan andra avdelningar inte alls jobbar med det på det sättet, inte lika tydligt. Vi har jobbat med det väldigt tydligt, att man får vara olika och att man får vara lika. Jag tror att vi är den enda avdelningen som har jobbat med att man får vara olika...(Christina, fritidshem B)

Andra pedagoger menar att det finns ett gemensamt arbete och synsätt kring könsmönster och att pedagogerna tillsammans försöker vara uppmärksamma och lyhörda kring olika situationer. Pedagogen Ulla menar,

Vi har en gemensam syn kring könsmönster och försöker att tänka till när vi handlar leksaker, tittar på filmer etc. Vi försöker att tala könsneutralt med barnen. Troligtvis lyckas jag inte alltid. (Ulla, fritidshem A)

Även om det finns en medvetenhet kring handlandet hos pedagoger så finns även en självkritisk och reflekterande medvetenhet vilket Ulla menade.

6.3.4 Självreflektion

Flertalet pedagoger på fritidshemmet som intervjuats menar att även om de anser att de arbetar med barns könsmönster i den fysiska aktiviteten så kan de bli bättre på det. En del pedagoger

reflekterar även kring sin egen roll som pedagog på fritidshemmet och de på individnivå bör förhålla sig och agera.

...nu kom jag tänka på att dom som är på fotbollsplan det är killarna och jag ska ha dans idag med barnen, så på det viset är det ju...(Maja, fritidshem C)

Pedagoger i både skola och fritidshem har en stor roll i barnens vardag och vad som förmedlas där kan påverka barnen i stor grad. Denna tanke delger flera pedagoger under intervjuerna. Dock menar många att allt arbete inte endast bör ligga på skola och fritidshem utan det ska grundas i hemmet och i förskolan. En pedagog menar att hon inte nödvändigtvis har det så kallade rätta svaret på hur pedagoger ska och bör arbeta med könsmonster och att hennes värderingar inte behöver vara de värderingar som ska ses som sanna.

...att ifrågasätta dem utan att lägga in något värde det är...liksom inga värderingar i det...jag står ju inte för någon sanning, men man kanske kan fundera lite mer på det kanske...
(Christina, fritidshem B)

Hans reflekterar hur han och fritidshemmet arbetar med könsmonster men kan inte tydligt berätta hur de arbetar. Dock menar han att det finns en medvetenhet kring ämnet.

Ja man kan väl göra saker som man inte ens tänker på, som man inte tänker själv att man gör, men man gör ju det och det är ju rätt viktigt då. (Hans, fritidshem C)

Det finns tankar kring det pedagogerna gör är viktigt även om fritidshemmet inte har något tydligt arbetsätt eller strategi kring barns könsmonster. Pedagogerna gör saker som de inte själva tänker på men som ändå är viktigt och att det sker mer naturligt nu än vad det gjorde för några år sedan.

6.3.5 Analys av hur pedagoger arbetar med könsmonster

I det resultat som författarna fått fram om hur pedagoger arbetar med barns könsmonster i den fysiska aktiviteten på fritidshemmet går det att dra liknelser till genusforskningen. I intervjun framgick det att en del pedagoger arbetar med att motverka det som traditionellt sett har klassats som pojkkaktiviteter eller flickaktiviteter. Enligt Connell (2009) har människan själv varit med och skapat dessa föreställningar och pedagogerna arbetar här med att bryta föreställningen att pojkar spelar fotboll och flickor dansar. Pedagogerna kan därigenom bli en positiv socialisationsagent genom att arbeta normkritiskt eftersom pedagoger på fritidshemmet ideligen överför handlingar som barnen tar till sig (Ibid.). Genom att pedagogerna själva är med och aktivt agerar bidrar de till att bryta de sociala konstruktioner och könsmonster som finns på fritidshemmet. En del pedagoger uttryckte att de vill bryta det som tillskrivs och förväntas av flickor. De vill att flickorna ska synas och ta plats både fysiskt men även beteendemässigt och det genom att själva tänka på sitt förhållningssätt. Som Connell (2009) antyder har pedagoger på fritidshemmet stor möjlighet att både försvaga och ändra genusskillnader. Paralleller kan dras till det pedagoger i undersökningen uttryckte att deras olika uttryck kan ge nya genusgränser för barnen utifrån sätt att prata och skämta (Ibid.).

Två pedagoger på ett fritidshem lyfte att de arbetar med läroplanen där det står beskrivet att skolan och fritidshemmet ska arbeta för att motverka traditionella könsmonster och att barnen ska få möjlighet att utvecklas oberoende av könstillhörighet (Skolverket, 2011). Att det är

viktigt att arbeta med barns könsmonster framkom under samtliga intervjuer och pedagogerna uttryckte att de kunde bli bättre i sitt arbete kring ämnet. Dock lyftes inte läroplanen och dess innehåll under de andra intervjuerna. Olikheter i synsättet kring könsmonster upplevdes finns i personalgruppen och avdelningar emellan och det kan vara en generationsfråga enligt några pedagoger. Som Larsson (2001) skriver har det funnits olika synsätt kring graden pojkars och flickors fysiska aktivitet och sedan lång tid tillbaka finns en föreställning om att pojkar har mycket energi i kroppen som måste ut. Liknelser kan kopplas till skillnader mellan generationerna mellan pedagogerna på fritidshemmet, men samtidigt behöver det nödvändigtvis inte vara så. Dock kan de det som Larsson (2001) menar präglade äldre pedagogers synsätt och därmed prioriteras inte ämnet i högre grad.

Det finns en stor självreflekterade del i pedagogernas intervjusvar där det finns ett visst medvetande kring sitt eget handlande samt om det kan ses som rätt eller fel. I Odenbrings (2010) studie förstärktes föreställningar om könsmonster hos barnen genom kommentarer och handlingar vilket pedagogerna som intervjuades är medvetna om att de själva även kan göra. Pedagogernas självreflektion kan kopplas till genusteori där vad pedagogerna säger och uttrycker är av yttersta vikt då Connell (2009) menar att uttrycken *kvinnor* och *män* är kopplade till en mängd olika anspelningar och betydelser som har formats under historien. Under en intervju framkom att en kvinnlig pedagog skulle delta i en aktivitet med dans och en manlig pedagog skulle hålla i fotboll, vilket pedagogen själv även reagerade på under intervjun. Det kan tolkas som ett val som förstärker barns könsmonster. Dock kan det kopplas till vad en annan pedagog menade och det var att hon inte besitter någon sanning kring hur det ska vara.

7 Slutdiskussion

Syftet i studien har varit att undersöka vilka könsmonster som framkommer vid barns fysiska aktivitet på fritidshemmets utevistelse, vilka tankar och upplevelser pedagogerna på fritidshemmet har kring barns könsmonster och hur de arbetar med detta. Könsmonster i den fysiska aktiviteten hos barnen observerades när de var ute och även pedagogers agerande observerades. Pedagogerna fick även berätta vad könsmonster betyder för dem och hur de arbetar med könsmonster på fritidshemmet. Som nämndes i studiens inledning kan könsmonster skapa krav hos barnen hur de förväntas agera och handla och barnen kan genom vuxnas bemötande påverkas kring vad som uppfattas som kvinnligt och manligt. Studien fokuserade på pedagogerna och därför kan inte författarna uttala sig om hur barnen påverkas av könsmonster. Dock visade resultatet på att könsmonster hos barn går att observera och att en medvetenhet kring detta finns hos pedagogerna.

Läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011 (Skolverket, 2011) är tydlig i vad som ska präglade fritidshemmets arbete då det står att jämställdhet mellan könen är ett värde som ska förmedlas och gestaltas. På fritidshemmet har pedagogerna som uppdrag att utveckla normer och värden i en god miljö som främjar barnens lärande och pedagogerna ska även tillämpa ett normkritiskt arbetssätt där barnen ska uppmuntras att ägna sig åt aktiviteter som de vanligtvis kanske inte brukar och aktiviteterna ska inte väljas utifrån traditionella könsmonster (Skolverket, 2014). Läroplanen är ett styrdokument som pedagogerna på fritidshemmet ska arbeta med dock nämndes den endast under ett par intervjuer och författarna ställer sig frågan om kunskap om styrdokumentet kan ha påverkat resultatet. Det går inte att uttala sig kring pedagogernas kunskap om läroplanen och om huruvida de arbetar utifrån den. Dock kan författarna se att det finns en parallell mellan pedagogisk högskoleutbildning och att de uppmärksammande läroplanens innehåll.

Studien visade att könsmonster blev tydliga under samtliga av studiens nio observationstillfällen. Vid val av fysisk aktivitet kan författarna grovt se att på bollplanen vistades i majoritet pojkar där det uteslutande spelades fotboll. Flickorna kunde ses utöva aktiviteter som hopprep, rockringar och jage. Författarna tolkar att det finns en outtalad överenskommelse när det kommer till vad pojkar och flickor ska leka under rasterna. Enligt Connells genusteori hör detta ihop med den norm som finns gällande rådande könsmonster (Connell, 2009). Barn växer upp i ett samhälle där de har olika förväntningar på sig hur de ska vara beroende på om de är flicka eller pojke. Författarna kunde dock se att vid lekar som kurragömma och jage inkluderades båda könen lika mycket vilket gör att kopplingen mellan kön och val av fysisk aktivitet inte är självklar. Under en av intervjuerna framkom det att inte alla pojkarna hade stort behov av rörelse utan i stor utsträckning ägnade sig åt mer stillasittande aktiviteter vilket visar att de inte alltid påverkas av rådande normer.

Det här resultatet är dock inget som är en nödvändig sanning. Att resultatet utföll som det gjorde kan bero på tillfälligheter, men då författarna genomfört nio observationer som alla pekar åt samma riktning kan det anses vara trovärdigt.

En av studiens frågeställningar var vilka tankar och upplevelser pedagoger har kring barns könsmonster och där blev den socialkonstruktionistiska synen, där könsmonster ses som socialt konstruerat, tydlig och genomsyrar många pedagogers syn om vad könsmonster är (Allwood & Eriksson, 2010). Könsmonster ses som ett fenomen som verkar i hela samhället

men pedagogerna menar att skolan och fritidshemmet har en viktig roll i arbetet med könsroller. Pedagogernas roll i genusarbetet är något som ses som viktigt då genusskillnader inte bara sker utan behöver fås att ändra (Connell, 2009). Tydligt blev även att pedagoger ofta uppmärksammar det som inom genusforskningen inte utgör normen. Författarna tolkar flera av de exempel som pedagogerna ger att det som generellt ses som norm blir det eftersträvarvärda i exemplen. Ett exempel är att flickorna inte spelar fotboll i lika stor utsträckning som pojkar och det centrala blir hur pedagoger ska få flickorna att spela fotboll och att de ska spela lika tufft och aktivt som pojkarna. Fokus läggs oftast inte på hur pojkarna ska tona ner sin tävlingslust och tuffa spel, vilket är en tolkning författarna gör.

Studien visade att pedagogerna tycker att det är viktigt att arbeta med barns könsroller på fritidshemmet. En del fritidshem arbetade med könsroller i den fysiska aktiviteten genom att själva vara aktiva och genom att tänka på sitt förhållningssätt. Några pedagoger menade att de måste uppmärksamma ämnet mer än vad som görs. Flera av de kvinnliga pedagogerna berättade att de var med och spelade fotboll för att få fler flickor att vara med och spela vilket ses som en viktig del i arbetet med könsroller. Däremot tolkar författarna att det inte är lika självklart att manliga pedagoger ägnar sig åt aktiviteter som anses vara typiskt flickiga. Under en intervju berättade Christina om pedagogen Per, som är en manlig pedagog, som ibland brukar vara med och dansa och då en manlig pedagog visar pojkarna att det inte är flickigt att dansa kan det bidra till att fler pojkarna vågar och vill vara med.

Som tidigare nämnt i metodavsnittet menade författarna att det fanns en risk att pedagogerna under intervjun ger det svar som de tror att författarna vill ha och det svar som anses vara det rätta enligt rådande normer (Eriksson- Zetterquist och Ahrne, 2011). Författarna kan se att pedagogers agerande inte alltid överensstämmer med det som sades under intervjuerna utan i en del observationer tolkar författarna att könsroller eventuellt kan upprätthållas och underhållas. Dock menar författarna inte att kvinnliga pedagoger aldrig ska medverka i traditionellt kvinnliga aktiviteter och att pedagogerna arbetar på ett felaktigt sätt. Pedagogers arbete med könsroller kan möjligen observeras tydligare vid andra tillfällen men under studiens observationer kunde utsagor och praktik inte alltid överensstämma.

Studien kan bidra med att synliggöra att det kan finnas tydliga könsroller i barnens fysiska aktiviteter på fritidshemmet även om det hos många kan ses som något som är mer förknippat med gamla tider och inte finns i det moderna samhället. Studien kan även bidra till att ge en bild av hur lärare i fritidshem och andra pedagoger kan arbeta med barns könsroller i den fysiska aktiviteten. Slutligen ser författarna att det största bidraget med studien är att motivera och engagera pedagoger som arbetar, eller kommer arbeta på fritidshemmet, att uppmärksamma och driva ett arbete där barnen på fritidshemmet kan ha en meningsfull och utvecklande fritid som inte styrs av traditionella könsroller.

7.1 Förslag till fortsatt forskning

I studien var syftet att undersöka vilka könsmönster som framkommer vid barns fysiska aktiviteter under fritidshemmets utevistelse, samt vilka tankar och upplevelser pedagoger har kring barns könsmönster och hur de arbetar med detta. I studien är pedagogernas tankar och upplevelser i fokus och ett förslag till vidare forskning kan vara att studera barnens tankar om könsmönster och hur de upplever förväntningar och krav kring hur de ska handla och agera. Vidare forskning kring ur barnens perspektiv ser författarna skulle ge viktig kunskap till pedagoger som arbetar i både fritidshem och skola.

Studien skulle även kunna utvidgas från fritidshemmet till att inkludera förskola eller grundskola för både yngre och äldre barn för att få en bredare bild kring hur könsmönster tar sig uttryck i den fysiska aktiviteten under hela barnets skoltid. Då studien fokuserar på könsmönster i den fysiska aktiviteten skulle även föreningsidrotten inkluderas för att eventuellt kunna dra paralleller till den fysiska aktiviteten på fritidshemmet.

8 Referenser

- Allwood, C M., & Erikson, M. (2010). *Grundläggande vetenskapsteori för psykologi och andra beteendevetenskaper*. Lund: Studentlitteratur AB
- Annerstedt, C., Peitersen, B., & Rønholt, H. (2001). *Idrottsundervisning: ämnet idrott och hälsas didaktik*. Göteborg: Multicare.
- Brenner, S-O., Heimdahl, I., Hjelmquist, E., Johansson, J-E., Lennar, Å., & Nordin, G. (1974). *Barnobservationer*. Stockholm: Almqvist & Wiksell förlag AB
- Bjereld, U., Demker, M., & Hinnfors, J. (2002). *Varför vetenskap?* Lund: Studentlitteratur AB
- Buvik, C. (2005). *Beröringspunkter mellan kognitiv psykoterapi och socialkonstruktionism*. Stockholm: DocuSys service center AB
- Connell, R. (2009). *Om genus*. Göteborg: Daidalos AB
- Dahlborg Lyckhage, E. (2006). Kunskap, kunskapsanvändning och kunskapsutveckling. I F. Friberg (Red.), *Dags för uppsats* (s.24). Stockholm: Liber AB
- Eidevald, C. (2009). *Det finns inga tjejbestämmare- Att förstå kön som position i förskolans vardagsrutiner och lek* (Doktorsavhandling, Jönköping University Dissertation, 4). Jönköping: Högskolan i Jönköping. ISBN 978-91-628-7692-0
- Eriksson- Zetterquist, U., & Ahrne, G. (2011). Intervjuer. I Ahrne, G., & Svensson, P (Red.), *Handbok i kvalitativa metoder* (s. 36-57). Stockholm: Liber AB
- Evaldsson, A-C. (2003). *Throwing Like a Girl?: Situating Gender Differences in Physicality Across Game Contexts*. *Childhood*.
<http://chd.sagepub.com/content/10/4/475.refs>
- Fagrell, B. (2000). *De små konstruktörerna : flickor och pojkar om kvinnligt och manligt i relation till kropp, idrott, familj och arbete* (Doktorsavhandling, Studies in educational sciences.) Stockholm: HLS Förlag. ISSN 1400-478X ;30
- Forsberg, U. (2002). *Är det någon "könsordning" i skolan? Analys av könsdiskurser i etniskt homogena och etniskt heterogena elevgrupper i årskurserna 0-6* (Doktorsavhandling, Pedagogiska Institutionen Umeå Universitet, 68). Umeå: Umeå Universitet. ISBN 91-7305-339-2
- Francis, B. (1998). *Power plays – primary school children's constructions of gender, power and adult work*. Stoke-on-Trent: Trentham.
- Hansson, B. (2011). *Skapa vetande – Vetenskapsteori från grunden*. Lund: Studentlitteratur AB

- Hellman, A. (2010). *Kan Batman vara rosa? Förhandlingar om pojkighet och normalitet på en förskola* (Doktorsavhandling, Gothenburg studies in educational sciences, 299). Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis. <http://hdl.handle.net/2077/22776>
- Lalander, P. (2011). Observationer och etnografi. I Ahrne, G., & Svensson, P (Red.), *Handbok i kvalitativa metoder* (s. 83-103). Stockholm: Liber AB
- Larsson, H. (2001). *Iscensättningen av kön i idrott* (Doktorsavhandling, Studies in Educational Sciences, 43). Höskoleförlaget vid Lärarhögskolan i Stockholm. ISBN 91-7656-497-5
- Larsson, H. (2009). Idrottens könsmonster: Varför finns de? Vad handlar de om?. *Svensk idrottsforskning*. (2009(18):1, s. 11-15).
- Løkken, G., & Søbstad, F. (1995). *Observation och intervju i förskolan*. Lund: Studentlitteratur
- Meckbach, J., & Lundvall, S. (2008). Flickor och fysisk aktivitet: bilder av flickors och deras föräldrars skattning av fysisk aktivitet och inställning till idrott och hälsa. *Svensk idrottsforskning*. (2008(17):4, s. 12-16).
- Nyberg, G. (2009). *Physical activity in 6-10 year old children: variations over time, associations with metabolic risk factors and role in obesity prevention* (Doktorsavhandling, Institutionen för klinisk vetenskap). Huddinge: Karolinska universitetssjukhuset. <http://hdl.handle.net/10616/38769>
- Odenbring, Y. (2010). *Kramar, kategoriseringar och hjälpfröknar. Könskonstruktioner i interaktion i förskola, förskoleklass och skolår ett* (Doktorsavhandling, Gothenburg studies in educational sciences, 292). Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis. <http://hdl.handle.net/2077/22144>
- Rennstam, J., & Wästerfors, D. (2011). Att analysera kvalitativt material. I Ahrne, G., & Svensson, P (Red.), *Handbok i kvalitativa metoder* (s. 194-210). Stockholm: Liber AB
- Skolverket. (2014). *Skolverkets allmänna råd med kommentarer. Fritidshem*. Stockholm: Fritzes
- Skolverket. (2011). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011*. Stockholm: Fritzes
- Svensson, P., & Ahrne, G. (2011). Att designa ett kvalitativt forskningsprojekt. I Ahrne, G., & Svensson, P (Red.), *Handbok i kvalitativa metoder* (s. 19-35). Stockholm: Liber AB
- Svensson, P. (2011). Teorins roll i kvalitativ forskning. I Ahrne, G., & Svensson, P (Red.), *Handbok i kvalitativa metoder* (s. 182- 193). Stockholm: Liber AB

- Thorne, B. (2005). *Gender play, girls and boys in school* . Buckingham: Open University Press
- Vetenskapsrådet. (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet
- Wernersson, I. (2012). Om genusordning förr och nu- betydelsen av utbildning. I Lundgren, U., Säljö, R., & Liberg, C (Red.), *Lärande, skola, bildning. Grundbok för lärare* (s. 381- 402). Stockholm: Natur & Kultur.
- Ärlemalm- Hagsér, E., & Pramling Samuelsson, I . (2009). Många olika genusmönster existerar samtidigt i förskolan. *Pedagogisk forskning i Sverige, 14* (2), 89- 109. ISSN: 1401-6788
- Öhrn, E. (2002). *Könsmönster i förändring? En kunskapsöversikt om unga i skolan*. Stockholm: Skolverket

Bilaga 1

Observationsguide

Pojkar/ Flickor:

Val av aktivitet:

Interaktion:

Konkurrens och konflikt:

Tävlingsmoment:

Ljudnivå:

Rörelsemönster/Kroppskontakt:

Pedagogens agerande:

Bilaga 2

Intervjuguide

- Hur länge har du arbetat på detta fritidshemmet?
- Vad har du för utbildning (som är relevant för arbete i skola och fritidshem)?
- Kan du beskriva fritidshemmet (antal barn, pedagoger, miljö, ...)?
- Vad har ni för typ av aktiviteter på ert fritidshem?
- Är aktiviteter där barnen får vara fysiskt aktiva något som många barn ägnar sig åt? Skiljer det sig åt mellan könen?
 - Om ja, vad tror du det beror på?
- När ni är ute på fritidshemmet och barnen har så kallad ”fri lek”, vad brukar ni pedagoger göra då? Har ni någon idé kring var på området ni befinner er i?
- Vad tänker du på när du hör begreppet könsmönster? Vad är det för dig?
- Vad är ”flickigt” respektive ”pojkit” för dig? Kan du ge exempel?
- I situationer där barnen ägnar sig åt aktiviteter där de är fysiskt aktiva, vilka könsmönster kan ni se ta sig i uttryck hos flickorna? Pojkarna?
- Hur tycker du att det är viktigt att arbeta med könsmönster på fritidshemmet? Varför tycker du det?
- Hur arbetar ni på ditt fritidshem för att bryta könsmönster? Finns det svårigheter?
- På vilket sätt skiljer sig synsätt kring arbete med könsmönster hos er pedagoger som arbetar på fritidshemmet?
- Har du något mer du vill tillägga?

Bilaga 3

Tillståndsmall

Anhållan om tillstånd för att ert barn kan delta i en undersökning inom ramen för ett examensarbete på grundlärarprogrammet vid Göteborgs universitet

Vi är studenter som utbildar oss till lärare vid Göteborgs universitet. Vi skall nu skriva vårt examensarbete som motsvarar 10 veckors heltidsstudier och skall vara klart i juni 2015. Examensarbetets syfte är att undersöka vilka könsmonster som framkommer vid barns fysiska aktiviteter och hur pedagoger arbetar med detta. Den viktigaste frågan vi behöver få svar på är vilka könsmonster som kan observeras i barns fysiska aktivitet under fritidshemmets utvistelse.

För att kunna besvara dessa frågor behöver vi samla in material genom observation med barn i fritidshemmet.

På ert fritidshem kommer undersökningen att genomföras under perioden vecka.....Vi vill med detta brev be er som vårdnadshavare om tillåtelse att ert barn deltar i den observation som ingår i examensarbetet. Alla barn kommer att garanteras konfidentialitet. De fritidshem som finns med i undersökningen kommer inte att nämnas vid namn eller på annat sätt kunna vara möjliga att urskilja i undersökningen. I enlighet med de etiska regler som gäller är deltagandet helt frivilligt. Ert barn har rättigheten att intill den dag arbetet är publicerat, när som helst välja att avbryta deltagandet. Materialet behandlas strikt konfidentiellt och kommer inte att finnas tillgängligt för annan forskning eller bearbetning.

Vad vi behöver från er är att ni som barnets vårdnadshavare skriver under detta brev och så snart som möjligt skickar det tillbaka till Nina Palmquist på guspalmqni@student.gu.se.

Sätt således ett kryss i rutan nedan om ni ger ert tillstånd:

Som vårdnadshavare **ger jag tillstånd** att mitt barn deltar i undersökningen

Datum

.....

Vårdnadshavares underskrift/er, barnets namn

Har ni ytterligare frågor ber vi er kontakta oss på nedanstående adresser:

Med vänliga hälsningar

Nina Palmquist (guspalmqni@student.gu.se) & Maria Barkhult (gusbarkhma@student.gu.se).

Handledare för undersökningen är Bengt Edström (bengt.edstrom@ped.gu.se).

Kursansvarig lärare: Björn Haglund (Grundlärarprogrammet, inriktning fritidshem)